

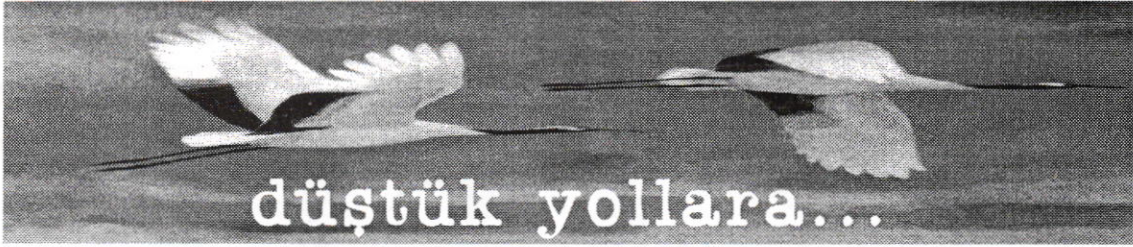
İKSİR

DOĞA KÜLTÜRÜ DERGİSİ

nükleer KUYU'nun dibine!
tüm renkler
25 aralık'ta akkuyu'ya...

İKİSİR

düştük yollara...

"(...) bak, kimin temiz bir göğü varsa, kirletip bırakmışlar avuçlarına. bu yüzden insanlar elleri ceplerde çıkıyorlar sabahlara. coşkular deprem, sevinçler sıtma..."¹

Sabahlara hüznü başlamanın adıyla eğer yaşamak bu coğrafyada, yollara düştük yeniden. Havamızı, suyumuzu, toprağımızı isterken, aslında en çok yitirdiğimiz insanlığımızı ve gülüşlerimizi kazanmak inadıyla yollardayız...

Savaşların çarpık gülüşlerini, paranın esirliğini yıkarak; duvarlarına özgünlüğümüzü resmederek dünyanın, yine yeni bir yaşam umuduyla yollardayız.

"Uzunca bir yürüyüşün adını koymak zamanı geldi" diyerek çıkmıştık yola. Yol uzun; ceplerimizde kirli avuçlarımız olmasın diye, avuçlarımıza düşlerimizi koyduk.

Yaşam iksirlerimizi salabilmek adına sabahlara, bu tüketim (tüketin!) zamanı içinde, dostluğu üretmek adına İKSİR olalım dedik. Kumdan kalelerimize su olmayalım, esrik gülüşlerimizi kimse den saklamayalım diye.

Çünkü tıpkı toprağımıza, suyumuz, havamıza sahip çıktığımız gibi; yaşamımıza ve insanlığımıza sahip çıkıyoruz. Bugün İKSİR olmanın anlamı burada.

Değiştirilecek, yenilenecek yaşamlarımız var. Dünyada süregiden savaşlara, bir güvercin uçurabilmek gibi bir düşümüz.

Çünkü; dünyadaki küçük/büyük çapta savaş(lar)a, paranın getirdiği çıkar ilişkilerine, tüketimin körüklediği yabancılaşıma karşı düşlerimizin mücadelesini veriyoruz. Bunun adıdır İKSİR.

İKSİR; yaşamlarımızı bir üniversite(li) duyarlılığı ile sahiplenebilmenin adıdır. Yaşamı Akkuyu'dan nükleersiz,

Fırtına'dan ağaçlarla, dünyadan mayınsız, çocuklardan umutla görebilmektir. Bir savaşın ortasında inatla gülebilmektir İKSİR. Depremin yıkıntılarında bir çiçek olabilmek, sokak çocuklarının buruk gülümseyişlerinde umut olabilmektir...

Yine yollardayız. Yollar uzun, yaşam kısa ve her atılan adım, insanlığımıza götürebiliyorsa bizi; özgürüz. Yüreğimize her damla Fırtına Nehri'ne karışabiliyorsa ve ellerimiz depremden bir çocuğun saçlarındaysa insanız.

Ve dayatılan onca kötülüğe, görmezden gelinen onca yaşanmışlığa karşı, birilerinin yol açtığı "tarihlere" direnebilmek önemli olan. Düşlerimizi çalanlara, sırtımızı sıvazlayıp çelme takanlara, mutluluklarımızı balonlara sığdırıp sonra patlatanlara rağmen, yaşamak; düş olabilmek, omuz omuza verebilmek ve mutlu gülüşler atabilmektir hayata...

Ve yaşamaya açtık yollarımızı.

Yol uzun. Yollar Akkuyu'ya düşüyor ve biz bu toprakların güneyini, doğusunu, batısını, kuzeyini özgürleştirmeye yelken açıyoruz. Akkuyu artık düşlerimizin gerçekliği...

Yine yollardayız. Yol, yolcularını sıkı sıkı saran özgürleşmenin pratikleriyle kısıyor.

İKSİR, kirletilen renklerle; önce beyazla yüreğimizi, sonra yeşil, mavi, sarı, kırmızı, siyah, mor turuncu ile yeniden boyayabilmek dünyayı. Yaşam iksirlerimizi akıtarak toprağa, duvarlarımızı boyayarak bir güne daha açıyoruz.

Tekrar merhaba! Daha da merhaba...

Gülüşe açtık yollarımızı, ceplerimizde kirletilmiş avuçlarımız değil, düşlerimiz ve sevdalarımızla...

¹ Yılmaz Odabaşı

"Biz Türklere radyasyondan falan hiçbir şey olmaz"

"Radyonun azı karar, çoğu zarardır. Her gün biraz radyasyon alınmalı!"

"Bakın radyasyonlu çay içiyorum, bana hiçbir şey olmuyor."

Bunları bir cumhurbaşkanı; Kenan Evren, bir başbakan; Turgut Özal ve bir bakan söyledi. Yıl 1986. Çernobil kazasından sonra radyasyon sızıntılarından etkilenen tonlarca çayın imha edilmeden halkın "hizmet"ine sunulduğu ortaya çıkınca halk sağlığını hiçe sayan açıklamalar yapan politikacıların suyu kurudu sanıyorduk ki; mesele politika falan değilmiş. Dünya ve insanlık nükleer facialarını ve radyasyonun sonuçlarını telafi etmeye çalışırken başımıza bir de nükleer santral oyununu çıkardılar. Hem de kötü bir oyunu.. Senaryosunu bu ülkenin toprağını, sevgisini, öfkelerini, acısını tatmamış Hollywood stüdyolarında artistlik yapanlarca yazılmış gibi.. Bu oyunu oynamaya kalkarlarsa ülkenin siyasal, bilimlerinde, teknik fakültelerinde okumuş top sakallı şeyler. İzliyoruz TV'lerden, okuyoruz gazetelerden, önlerine konan senaryoya pek hazırlanamadıkları belli. Enerji politikalarından, enerjideki özelleştirmelerden elde edecekleri rantın sarhoşluğuyla hükümetin yalakası Aydın Doğan ve Cem Uzan arasında yaşanan medya savaşlarından, tehditlerden burnumuza pis kokular geliyor. Ama Avrupa Birliği'ne girerken, Clinton'la görüşürken "Başımız dimdik, ayaktaız..." Ali Kırca nükleer karşıtlarıyla, nükleercileri çağırıyor programına, Milliyet haber yapıyor 3. hamur gazete yapraklarına, mesaj net: "Güvenilir olmasa da, pahalı olsa da, insanlığın geleceğine mal olsa da, çevreye zarar verse de nükleer şart." Peki neden? Bu sorunun cevabını bulmak yok; bu soruyu sormak da. Bu ülkede ancak "vatanın bölünmez bütünlüğü"nü bozmayan sorular sorulur. Her yıl milyonlarca ton toprak denize karışır, ama Kardak kayalığı için deprem dostumuz Yunanistan'la savaş göze alınır. Mesela "Neden nükleer yapmıyoruz?", "Nükleere hayır diyen öküzlere hala var mı?" gibi politik zekanın ürünü MHP'nin AR-GE (araştırma-geliştirme) çalışmasını yürüten, eli kanlıların sorularıdır bunlar. Halk aç mı, insanlık nereye gidiyor; bu kadar teknoloji kimin için sorulan hiç sorulmaz.

Çünkü insanlık hep aç, hep yoksul, hep kirlenmiştir. Kıyak maşlıların ülkesinde soru sormak, cevap bulmak kadar anlamlı ve zordur. Öyleyse haydi soru sormaya! İnsanlığımızı aramaya!

Ülkeyi, enjî politikaları yoluyla ışsız kalacağız yalanlarıyla "Ağlama Duvarı"na çevirenler şimdi de Akkuyu'da tapınıyorlar, haykırıyorlar "Tanrım bize de ver bir nükleer!" Biliyoruz siz "gündüz yarasaları" siz ışıktan korkar, karanlıkta herşeyi görürsünüz. Biliyoruz bu duvar üstümüze yıkılmaya çalışıyorsunuz. Unutmayın biz de Akkuyu'dayız. Tapınaklarınızın, kalelerinizin, surlarınızın etrafında. Bu ülkeyi, enerjimizi, toprağımızı ağlama duvarına çevirtmeyeceğiz. 24 Aralıkta Kızılay'da, 25 Aralıkta Mersin'de İksirimizi sokaklara salmaya, yolları aşındırmaya, inadına yürüyoruz çoşkuyla. Bu ülke domates ve ekmekle öğün geçirenlerindir; nükleer ve siyanür kusanların değil. Umut sokaklarında elbet kazanılır. Dışlanmaz ne kadar bilense de; dışlanmızdan bir soluk elbet çekeceksiniz ciğerlerinize. Bu nükleer elbet sözi de yet!

şimdi
nükleere

ON SORUDA

AKADEMİYE YANIT

Ali Hukuk Fakültesinde yayın hayatına devam eden Akademi Dergisi'nin üçüncü sayısında yer alan özelleştirme yazısı, son yıllarda Türkiye'nin gündemini meşgul eden özelleştirme programına bir açıklama getirme çabasıyla Süleyman Özer tarafından kaleme alınmış. Yazıda "özelleştirmenin birçok bilim dalının doğrudan ilgi alanına girmesi... hukuk, iktisat, işletme, siyaset gibi... yoğun tartışmalar yaşanmaktadır" deyip, özelleştirmelerin ekonomik politik, siyasal toplumsal kültürel bir disiplin niteliğine sahip olduğu önkabulüne karşın, yazıya bir özelleştirme tanımıyla giren Akademi yazarı, tüm bu Akademik kaygıların bir kenara bırakarak özelleştirme stratejisini ekonomik bir kavrama ve tanıma indirgeyerek tartışmayı başlatıyor. "Özelleştirme, kamuya ait mal varlığının ya da para ile ölçülebilen kamu kaynaklarının özel mülkiyete aktarılması anlamına geliyor..." gibi eksik ve yanlış bir tanımlama getirse de, sanırım yazının bu tanıma göre kurulmasından dolayı bu tanıma "gerçek" Bugün doğa ve kültürel varlıkların da özelleştirme stratejisinin doğrudan ilgi alanına alındığı düşünülürse ve özelleştirmenin sadece kamu kaynaklarının işilmesi anlamına gelmediği bilindiğinden yani Efez Harabelerini, Gökova'yı, Mersin'in Portakal Bahçelerini, Kastamonu Evleri gibi insanlık tarihinin ortak mülkiyetlerini bir rant alanı olarak görmek, bunları parasal değerlerle ölçmek ancak 1er seviye alınıp satılır kılan pazar ekonomisine dayanan kapitalistlerin "konsensus" sağladığı bir tanım olabilir. Başladığı noktayı özelleştirmeyi toplumsal yaşamın unsurlarıyla bağdaştırarak reddederek kapitalist ekonominin iktisat tanımlarıyla ne kadar akademik bir tavır belirlenirse yazı da o kadar akademik bir se-

yir izliyor. Yöntem üzerine, pozitivizmin arığı kuyuya düştüğü yetmiyor gibi, barındırdığı içsel çelişkiyi kavram karışıklıkları ve kaynaklarda gösterilen yazarlardan alıntılarla etkiye sülûye dokunmadan özelleştirme iyiye yapalım, kötüye kötülüklerini bilelim tavrının kimin için iyi, kimin için kötü olduğu noktasında takındığı akademik tarafsızlık izlenimine sahte bir sahicilik maskesi hazırlayıyor. Bu "aydın akademik bilinç" devletin kamu hizmetinden kamusal yarar görülen eğitim-sağlık-bilim... alanlarından elinin çektilmesi projesini, devletin özelleştirmeler yoluyla kamusal alanda daha etkisizleşmesi, bireyin ön plana çıkması olarak kavramaktadır. Bu durum, özelleştirme stratejisine, kendisini aydın akademik olarak niteleyenlerin, ideolojiler üstü olarak bakmasını neden olmakta kültürel ve toplumsal toprağın onların altlarından kaymasını hızlandırmaktadır. Bugün İngiltere Teacher döneminde girdiği yoğun özelleştirme programında elini kamusal alandan hiç çekmemiş, kamu harcamaları aydın dönemde %43'ten %51'e çıkmıştır. Bu şu anlama gelmektedir; kamusal kaynaklar, devlet eliyle, özel sermayenin yatırım yapabileceği, kar elde edebileceği yeni alanların açılmasında kullanılmıştır. Bugün gelişmekte olan ülkelerin de yaşadığı tam da budur. Bundan dolayı özelleştirme salt ekonomik kaynakların özel şirketlere devri değil ekonomik kaynakların sermayenin pazar oluştuğunda kullanılan bir stratejidir. Bu strateji de ekonomik-kültürel-siyasal bir perspektifle sahiptir. Belirtildiği gibi "hukukla, iktisatla, siyasetle bağlantısı olan bir kavramın" ideolojik olmadığını söylemek ancak bir "akademik"e yakışır. Yani söyleyeceğiniz ve soracağınız bazı sorular var. Gerçekten sermaye sınıfının kuyrukçuluğunu yapmadan aydın tavrıyla özelleştirme tartışmak istiyorsanız;

kendi yazınızı tekrar okuyup gültünüz ve şu soruları sonra tekrar tekrar sorunuz.

Soru 1: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 2: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 3: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 4: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 5: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 6: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 7: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 8: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 9: Bilginin metalaşmasının bir parçası olan aydın kimliğinin deformasyonunun nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Soru 10: Dokuz kez tekrarlanan bu soruya nasıl bir bilim, nasıl bir toplum, nasıl bir üretim perspektifinden, ağılama duvarı özelleştirmeye sığınmadan, onuncu bir soru eklenebilir mi, nasıl bir akademisyen? "Önümüzdeki sayıda özelleştirme ideolojisini bilginin metalaşması ölçeğinde tartışmaya başlıyoruz. Üniversitede birbirimizi bulmak ve aydın sorumluluğuna ermek umduyla."

ÇEVRE HUKUKU ve DERSİ

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 3. sınıf zorunlu dersi olan Çevre Hukuku, kamu kürsüsü öğretim elemanı Nükhet Turgut tarafından veriliyor. Hukuk Fakültesinden mezun olacak herkesin alması gerekli olan Çevre Hukuku dersi Nükhet Turgut'un kişisel çabalarıyla Ankara Üniversitesi'nde zorunlu ders haline gelmesine rağmen diğer fakültelerde bu dersin önemine dair yeterli duyarlılık ve bilinç oluşmamıştır. Mülkiyet ilişkilerine dayanan ve insanı nesne olarak gören bugünkü insan merkezci hukuk sisteminin eleştirisini verebilecek ve diğer hukuk dallarıyla karşılaştırmalı olarak işlenebilecek Çevre Hukuku bu anlamda pozitivist hukukun özeleştirisidir. Kamu Hukuku derslerinde yoğun olarak kullanılan öğrenciyi aktifleştiren, kürsü hiyerarşisini ortadan kaldırma, ders anlatımını öğrencilerle ortaklaştırma, panel, dia, film gibi görsel araçlarla dersin anlaşılmasını kolaylaştırma çabaları Çevre Hukuku dersine öğrenci arkadaşlarımızın katılımcı olması için yeterli bir zemin hazırlamaktadır. Bütün bunlara rağmen derse gösterilen ilginin zayıflığına öğrenci arkadaşların sunduğu mazeret, sayın Nükhet Turgut tarafından elbet dikkate alınacaktır. Arkadaşlarımız genelde "ders kitaplarının döner sermayeden basılması ile kitapların fiyatlarının kabalık tutulmasına ve üniversitede Çevre Hukuku ve Çevre üzerine kütüphanenin yeterli olmamasına dikkat çekmektedirler."

Av mevsiminde kaçak avlanma yapan avcılar hakkında suç duyurusunda bulunan İKSİR yakalattığı avcılar Jandarmaya teslim ettikten sonra hakim karşısına çıkartılan avcıların takipçisi oldu. Yalnız; avcıla-

nın suçunu duyan mahkeme durumu çok komik bulmuş olacak ki, avcıların silahlanna bile el konulmadan saliverilmelerine hizmet etmiş, bize "sizin işiniz gücünüz yok mu be! bizi bunlarla uğraştırıyorsunuz" derken tam da bir "hukukçu" gibi davranmıştı. Elbette üç tavşanın, beş kekleğin lafı mı olurdu. İşte arkadaşlar doğaya, hayvanlara, ekolojiye saygı besleyen bu derse katılımı yüksek tutarak avcılar kentlerden ve dağlardan silahlarıyla sürülmesini sağlayabiliriz. Elbet hayvanların yaşamı ve doğa insansız da olabilir. Ya peki insanlar doğal çevre olmadan yaşayabilirler mi?

SONSÖZ

Nükleer desantralizasyon !

Nükleer santrallara son !

Diye höykürürken dört

iklim dört köşe

Yarımın Çernobil şehitleri

Three Miles Island gazileri

Siz bre nalçın ağzılılar

Patates suratlılar

Nefesi kükürt kokanlar

Şapkası boktan kaptanlar

Hallaç osuruğu hatunlar

Akkuyu'ya radyasyon

işemeye kalkanlar

Kahın kafalarımıza

dangetsin ki,

Hormonlu domates gibi

bebeler istemiyor bu millet

Can Yücel

(Anısına)

ÇANLI ÇALAN AKKUYUYU GEÇTİ

Birinci dereceden deprem bölgesine yapılmak istenen akışkan yataklı Çan Termik Santrali için hazırlanan iki çevre etki değerlendirme raporunda santralin kurulacağı yer değişmemesine rağmen faylara olan uzaklığının değiştiği ortaya çıktı.

TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan ve reddedilen ilk ÇED raporunda bölgenin depremselliğini araştıran Gazi Üniversitesi çalışmalarına göre proje sahasının içinde görünür bir fay hattı bulunmuyor. Santral sahasının aktif fay hattına olan uzaklığı 1.5 km iken, ikinci rapora göre 8 km olarak değiştirilmiştir. İşin ilginç tarafı önce ihale yapılmış, sonra ÇED raporu hazırlanmıştır. Çanak kale Çevre Platformu Yönetim Kurulu üyelerinden Reyhan Erdem bu konuda ihale yapıldıktan sonra ÇED raporunun hazırlanmasına karar verilmesinin zaten santralin yapımının onaylanacağına işaret olacağını söyledi. Oysa bir yatırım için önce ÇED hazırlanması gereklidir. Ayrıca Erdem: "Çan'da önce ihale yapıldı, sonra ÇED hazırlandı. Bu da demektir ki bu santral için hazırlanan ÇED'in olumsuz rapor alması olanaksız. O yüzden bir ÇED'in doğrulanı açıkladığına inanmıyoruz. Bu dansıklı dövüştür" diye konuştu. İlk ÇED raporunun Çevre Bakanlığı tarafından geri çevrilmesinin ardından Çan'a giden Ersümer, "ÇED raporu çıkacak, termik santralin temeli atılacak, ben temel atmaya geleceğim" dedi. Kaz dağlarını koruma ve yaşatma derneği başkanı Nahit Varol 'santralin iptali için dava açacağız' dedi.

UZUNGÖL

1998'de SİT alanı olarak kabul edilen Uzungöl'e hidroelektrik santral yapılmaya çalışılıyor. Türkiye'nin doğal harikalarından biri olan Uzungöl'ün çevresi dinamitlendirilerek altmış bin ağaç kesilecek. Kurulacak hidroelektrik santrali Türkiye'nin yıllık enerji üretiminin binde 8'ini karşılayacak. Henüz onaylanmayan ÇED raporuna göre projenin gerçekleşmesi için heyelan bölgesinde 42 km uzunluğunda tüneller açılacak. Proje alanı ÇED raporuna göre yırtıcı kuşların da göç yolu üzerinde.

AÇIK MEKTUP !!!

Düzce'den selamlar,

Bu mektup Düzce'de gönüllü olarak bulunan bizlerin dış dünyadaki arkadaşlara buranın durumunu medya dışında başka bir kaynaktan öğrenebilmeleri ve yardım çalışmalarına devam edebilmemiz için gereksinimlerimizi sizlere bildirmek amacıyla kaleme alınmıştır... Arkadaşlar bu konudaki samimiyetimize inanın lütfen!!!

Kim olduğumuz, yaptıklarımız ve yapacaklarımızın projeleri olarak tasarlanmış bir yazı olacak bu genelde.

Şu anda bölgede Halkevleri ve İHD çatısı altında oluşmuş bir organizasyonla çalışıyoruz ama kapsamı geniş içinde bulunanların... bağımsız üniversite öğrencileri, kitle toplum örgütleri, depremzede arkadaşlar ve daha bir çoğu da bizimle beraber çalışmakta...

Şu anda merkezde ve pilot bölge olarak seçtiğimiz çay mahallesinde dört çadırımız bulunmakta. Yaşamevi projemizin gereği olarak mahallede ki çadırımızın içindeki malzemeler şu anda başka bir depoya taşınıyor. Burası projemizin çekirdeği olacak, ikiye ayrıldıktan sonra çocuklar için kreş ve derslik, büyükler içinse bize ulaşabilecekleri, dertlerini anlatabilecekleri, oturup sohbet edebileceğimiz bir mekan olacak. Ayrıca devam etmekte olan bir sağlık ocağı projemiz var, kurulma aşamasında, insan gücü gerektiren bir çalışma... Bir diğer çalışma projemiz ise yatakhane olarak kullanacağımız baraka ile ilgili... Mevcut durumda barınma yerimiz depo olarak nitelediğimiz çadır ve yaşamevi için bir an önce boşaltılmasına çalışıyoruz. Projeler en kısa süreçte bunlar fakat gereksinimler bitmiyor ve bizde yeni gereksinimlere göre yeni projeler üretmeye devam ediyoruz...

Yaptığımız ve yapmakta olduğularımıza gelince; yeri geldiği zaman çadır kuruyoruz, yeri geldiği zaman mıcır taşıyor mıcır döküyor, çadırların altına palet taşıyıp yerleştiriyor, depomuzda eşya tasnifi yapıyor, ihtiyaç tespitine çıkıyor, tespit edilen ihtiyaçları hazırlayıp sahiplerine ulaştırıyor ve bu maddi yardımlarımız dışında manevi bir yardım amacıyla oturup sohbet ediyor, dertlerini dinleyip paylaşıyor ve çözüm getirmeye çalışıyoruz. Tabi bunlar elimizdeki imkanlarla yapabildiğimiz kadarıyla yaptıklarımız. Üzerinde özenle durduğumuz mağdur-yardımsever kalıbının dışında bir çalışma olması yaptığımızın. Onlardan bir farkımız ya da ayrıcalığımızın olmadığını, onlardan birileri olduğumuzu vurguluyor, çalışmalarımızın onların yardımları olmadan yürümeceğini belirterek deprem mağdu-

ru bu insanları haklarını aramada ve ihtiyaçlarını karşılamada daha aktif bir duruma getirmeye, üzerlerine çöken kadercilik anlayışını ve umutsuzluğu yıkmaya, buldukları pasif duruma son vermeye çalışıyoruz. Bunda da amacımız bizim orada gönüllü, kendilerinin ise zorunlu olarak bulunmaları ve ne kadar uzun soluklu bir çalışma gütsekte bir yerden sonra tek başlarına kalacaklarını hatırlatmak. İhtiyaçlarını kendilerinin karşılamak zorunda kalacaklarını anlamaları çok önemli...

Bir diğer yaptığımız ise sağlıklı olarak yürümediğini gördüğümüz çadırkentlerin kriz merkezi ya da valilik tarafından atanan sorumluların olması yerine mağdur kişilerin kendi halk meclislerini oluşturulmaları ve resmi yönetimle bu meclis aracılığıyla iletişim kurup iş yürütmelerini sağlamak.

Biraz da Düzce'nin içinde bulunduğu durumdan bahsetmek istiyorum. Buradaki tüm halkın farkında olduğu, devlet eliyle yapılmakta olan bir göç baskısı var. Bu baskı tabii ki sözle ya da aktif bir davranışla olmuyor. Devlet kriz merkezleri aracılığıyla depolarında tuttuğu yardımları dağıtmıyor, "yok!" diyor. İnanmayacaksınız ama 5000 kişilik bir çadırkente sadece 15 kilo çay ve 5 kilo şeker verildi burda, "elimizde yok" denilerek, söyleyin ne kadar inandırıcı olabilir bu mazeret??? Bir başka örnek ise yanyana iki çadırkentten birine yardım gelirken diğerine hiçbir şeyin gelmemesi. Bındaki amaç ise yardım yollanmayan çadırkentten bulunduğu bölgeye kamu binalarının ve bankaların yerleştirilmesinin düşünülmesi ve bu nedenle boşaltılmaya çalışılması... ama buradan ayrılacak olanlara başka bir yerleşim yeri gösterilmiyor!

Halk bilinçli olarak birbirine düşürülüyor elde gerekli imkanlar varken nerdeyse sadece yaşayabilecekleri kadan, o da uzun uğraşlardan sonra veriliyor ihtiyaç sahiplerine... Bir örnek bizim bulunduğumuz çadırkentten size.. 60 hane var listede fakat kriz merkezi sadece 40 katalitik verdi ve halk "nerde geri kalan 20 tanesi?" demeden 40 taneyi aldı ve 20 aile açıkta kaldı... şimdi kimse kriz merkezine bir şey demiyor ama kendi aralarında "neden onda var da bende yok" tartışması yapıyor, açıkta kalan 20 aile soğukta donarken kriz merkezinin deposunda 20 katalitik nedensiz bekletiliyor... Aslında nedeni var dediğim gibi kendi cebinden çıkarabildiği en az malzemeyi çıkararak hem "ben elimden geleni yapıyorum" imajı veriyor hemde halk göçe zorluyor, fazla malın nereye gittiği ise meçhul... şu anda 70 bin nüfusu olan Düzce'den 40 bin göç var!!

Bolu'daki arkadaşlarımızdan duyduğumuz ise üstü kapalı bir sıkıyönetim ilan edildiği orada... Asker her yerde...

Çadırkentlere yardım için bile dışardan insan sokulmuyor ve dersliklerde bir subay ne anlatılıyor diye dinliyormuş!!

Her türlü yardım asker denetiminden geçiyor-muş...Bize verilen örnekler bunlar...Bende genel bir değerlendirme yapabilmemiz için verdim bu örnekleri...

Arkadaşlar şimdi asıl bu mektubu yazmamızdaki amaç yani yardım istegimizi yinelemek istiyorum...

Emek en değerli faktör şu anda ihtiyacımız olan, tasnif yapacak, tespit çalışmalarına çıkacak, çocuklarla ilgilecek, gece nöbet tutacak vb. her türlü iş için gelebilecek arkadaşları bekliyoruz! Özellikle çocuklar için özel eğitim uzmanları ya da en azından bu doğrultuda eğitim alan arkadaşlara sesleniyoruz!!!! Çocuklara birincil derecede önem veriyoruz, bölgenin geleceğini onlar... Gelebilecek bayan arkadaşlara gerçekten çok ihtiyacımız var çünkü Düzce geneli tutucu olduğu gibi bizim bulunduğumuz kesimde bu daha çok hissediliyor. Hanımlar bizlere özel ihtiyaçlarını (ped gibi) söyleyemiyor, bırakın bunu diğer konularda konuşmak bile zor oluyor çoğu zaman... Gelen bayan arkadaşlarımız var fakat sınırlı sayıda ve bir kaç gün içinde mevcut olanlarda bölgeden ayrılacak...

Malzeme gereksinimlerimiz özellikle gıda üzerinde yoğunlaşıyor... her türlü gıda ama özellikle uzun süreli saklanabilecek türden olan kuru gıda, bakliyat, sıvı yağ, salça,bunun dışında kahvaltılık malzemeler, şeker, çay, tuz vb... sanırım anlatabildim??? ikincil olarak ama gene çok önemli olan temizlik malzemeleri; sabun deterjan(bulaşık-çamaşır) çamaşır suyu, ped çocuk bezi vb... ve son olarak diyeceğim ama inanın son değil, ilaç.. ateş düşürücü, pastil,her türlü vitamin. antibiyotik, öksürük şurubu...

Arkadaşlar değineceğim başka bir konu ise yardımlar hakkında giyecekler... çok fazla giyecek geldi ve artık halk çoğu yerde doydu giyeceğe.. Depolanmışta ve elimizde kalıyor dağıtamadıklarımız... Özellikle belirtmemize rağmen hala bu yardımın akışını kesemedik... İnanın halk sadece yakmak için bizden giyecek istemeye başladı! Eğer bu doğrultuda yardım gönderme isteğiniz varsa iç çamaşın ve kışlık ayakkabı ya da bot üzerine yoğunlaşın.

Daha fazla uzatmamızın bir gereği olduğunu sanmıyoruz... Sanınız dertlerimizi anlatabildik... Bu mektubun gerekli yerlere ulaşacağını umuyoruz. Belirttiğimiz gibi halk devletten tek bir toplu iğne bile almadığını haykırıyor, gelen yardımın gene halk tarafından gönderildiğini söylüyor... Bunun sonunun gelmesine izin vermeyelim!!! Dostça kalın!!!

MASA DA MASAYMIŞ HAI

40 bin kez öldük, on binlerce kez yaralandık, yüz binlerce kez evsiz kaldık.

Felaketi hantal devlet büyüttü... Çocuklar ev çiziyor... Ders: hayatta kalma bilgisi... Bir depremzede: Devlet... Bu kez unutmayalım... En önemli sorun çadır... Gözler sağ kalanlara döndü... Hayat devam ediyor... Sosyal enkaz ve devlet... Vicdansızlar iş makinasi saklıyor... Yan fiyatına prefabrik ev... Deprem 'dönme'ler yüzünden olmuş(!)... Medyayı susturun... Tarih affetmeyecek... Düşlerimiz enkaz altında kurtarılmayı bekliyor... Gözyaşı... Umutlar tükenmedi... Yardım kesmekeşi... Kendi kentime ağıt... Çevre felaketi sırada... Hasar katrilyonu geçti... Yardımlarda azalma var... Bakan (Ku)Durmuş'a inat... Acılanız dozer kepçesinde... İnsanlar ölmeyebilirdi... Deniz geri vermiyor... Organ mafyası bölge-

de... Yaşama hüznünlü selam.. (Ku)Durmuş: Cahil olabilirim... 45 bin ceset torbası istendi... Adapazan dilleri, dinleri birleştirdi... 108 saat sonra,

yaşama yeniden merhaba!....

Devlet baba çocuklarını yalnız bıraktı...

Enkazda can nöbeti... Gıyabi cenaze

namazı... Gölcük karantinada... İnşaatları çöktü, kendi villası sağlam... Halk reha-

bilite edilmeli... Tüpraş yine alevlendi... Yardımlar çöpe gidiyor... Yaşam çadırın içinde... Kocaeli'de sanayi durdu... 45 saniyenin ardından ... AGIT'e 75 trilyon,deprem bölgesine yırtık çadır... Adana depremi sanıklarına af... Anılar da enkaz altında... Kireç dezenfekte etmez... Sakarya'dan kaçış zamanı... Denetlenmeyen evlere girmeyin... İstanbul er geç vurulacak... Yaşamaya mecbursun... Çadırsız belki,kitapsız asla... Depremin siyasal faturası... Üstlerinde yağmur, altında çamur... Umutlar tükenmedi... Bu defa önlem alalım... Ömür hastanesi, ölüm hastanesi... Delil çokluktan beraat... Can pahasına eşya taşındı.....

*Bütün iyi kitapların sonunda
Bütün gündüzlerin,
Bütün gecelerin sonunda
Meltemi senden esen
Soluğu sende olan
Yeni bir başlangıç vardır.*

*Parmağını sürsen elmaya, rengini
anlarsın
Gözünle görsen elmayı, sesini
duyarsın
Onu işitsen, yuvarlağı sende kalır
Her başlangıçta yeni bir anlam
vardır*

*Nedensiz bir çocuk ağlaması bile
Çok sonraki bir gülüşün
başlangıcıdır.*

GÜLMEK, BİR HALK GÜLEBİLİYORSA GÜLMEKTİR.
- AÜ HUKUK FAKÜLTESİ YAŞAM MASASI -

Rize ili Çamlıhemşin ilçesi sınırları içerisinde bulunan Fırtına Havzası ve çevresi Doğu Karadeniz'in ve hatta ülkemizin en değerli ekosistemlerinden biridir. Bölge 31 Ağustos 1994 tarihinde TC Orman Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu karar ile "Kaçkar Dağları Milli Parkı" olarak ilan edilmiştir. Bölgenin milli park olabilirdiği % 100'e yakın olarak tespit edilmiştir.

Bitkisel açıdan bakıldığında 2460 türle Türkiye florasının % 28'ini oluşturan bölge çoğu ülkenin sahip olduğu toplam bitki çeşitinden daha fazlasına sahiptir.

Alan, kuşlar açısından da uluslararası bir öneme sahiptir. Göçmen kuşların yanı sıra barındırdığı endemik türler nedeniyle de Fırtına Havzası her yıl çok sayıda bilim adamı ve kuş gözlemcisi tarafından ziyaret edilmektedir.

Hidroelektrik santralin kurulacağı Fırtına Deresi, bölgedeki diğer akarsularla birlikte, akarsularımızda yaşayan önemli bazı endemik balık türlerini barındırmaktadır. Özellikle Deniz Alası adlı tür, dünyada İskoçya ve İsveç gibi birkaç ülke dışında sadece bu bölgede yaşamaktadır.

Bölgenin turizmde aldığı payın her geçen gün büyümekte olduğu gözlemlenmektedir; fakat bugüne kadar bölgenin turizmdeki payı konusunda ciddi bir araştırma yapılmamıştır.

Çamlıhemşin ve çevresinde yapımı düşünülen 6 regülatör, 5 baraj ve 10 adet hidroelektrik santrali bulunmaktadır. Dilek-Güroluk HBS projesi bunlardan yalnızca iki tanesidir.

Santral ihalesi Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde BM Holding AŞ adlı

yabancı bir holdinge verilmiştir. Santralin yapımı bittiğinde Türkiye enerjisine katkısı binde 4 ile 5 arasında olacaktır. Bu anlamda yapılması düşünülen santral bir Keban, Karakaya, Atatürk kesinlikle olmayacaktır ve Çamlıhemşin'den geriye bize, bir posa kalacaktır.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde çevre bir maliyet olarak hesaba katılmamaktadır. Bu ülkelerin çevre politika(sızlık)larının oluşumunda etkili olan yabancı sermayeyi ülkeye çekme çabası geri ve kirdi teknolojilerin gelişmiş ülkelere kaydırılmasında etken olmaktadır. Kirlilik yaratma ve çevreye kolaylıkla tahrip etme özelliği olan yatırımların kabullü böylece gerçekleşmektedir. Bugün Çamlıhemşin'in, Akkuyun'un, Bergama'nın ve diğerlerinin böyle akıldışı bir biçimde talanına olanak veren kararların mantığının da buralarda aranması gerektiği düşüncesindeyiz. Öyle ki bu değerleri

korumak ve gelişmesine katkıda bulunmak bir yana yabancı sermayeye buralarda yatırım yapmaları ve bize buraların posalarını bırakmaları karşılığında üste para verecek bir duruma doğru ilerlemekteyiz.

Dava süreci:

✓ 5 Nisan 1998'de Çevre Bakanlığı BM Holding AŞ tarafından hazırlanan ÇED raporunun incelenme sürecini başlatmıştır. KATÜ ve Doğal Hayatı Koruma Derneği'nden uzman ve ilgililerin de bulunduğu bir komisyon oluşturulmuştur. ÇED raporunu inceleyen komisyon raporda bazı

olumsuzluklar tespit etmiştir. Bunun üzerine yüklenici firma Mayıs 1998 tarihli ikinci ÇED raporunu hazırlamıştır. Bu raporda, birinci ÇED raporunda tespit edilen olumsuzluklara ya hiç yer verilmemiş ya da bu olumsuzluklar ifade değişiklikleriyle geçiştirilmeye çalışılmıştır. İkinci ÇED raporu Haziran 1998'de Çevre Bakanlığı'nın oluşturmuş olduğu komisyonun çok bir toplantısıyla kabul edilmiştir.

✓ Santralin temeli 26 Haziran 1998'de ÇED olumlu belgesinin alındığı gün yüklenici firmanın sahibi Bülent Kuyumcu'nun arkadaşı ve dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz tarafından atılmıştır.

✓ 26 Ağustos 1998 tarihinde 205 Çamlıhemşinli yürütmeyi durdurma ve ÇED olumlu belgesinin iptali istemiyle Trabzon İdare Mahkemesi'nde dava açtı.

✓ 27 Mayıs 1999'da Trabzon İdare Mahkemesi anayasanın 17. ve 56. maddeleri gereği yürütmeyi durdurdu.

√ 15 Temmuz 1999'da Bölge İdare Mahkemesi yürütmeyi durdurma kararını iptal etti.

√ 23 Eylül 1999 tarihinde Trabzon İdare Mahkemesi ikinci kez yürütmeyi durdurma kararını verdi.

√ 5 Kasım 1999 tarihinde Bölge İdare Mahkemesi ikinci kez yürütmeyi durdurma kararını iptal etti.

√ 9 Kasım 1999'da Trabzon İdare Mahkemesi üstün kamu yararının hidroelektrik santralinin üreteceği binde dörtlük enerjide değil, doğanın korunmasında olduğu yönündeki kararda ısrar ederek üçüncü kez yürütmeyi durdurma kararını verdi ve ÇED olumlu belgesini iptal etti.

Bundan sonraki aşama ise Danıştay aşamasıdır. Yüklenici firma veya Çevre Bakanlığı'nın itirazı sonucu açılacak davada son sözü Danıştay söyleyecektir.

GİTTİK, GÖRDÜK; GÜLDÜK ÖLDÜK

Kaçımızın cenneti oldu ki? Belki cennetlerimiz olmadığından yaşadığımız yerleri Çamlıhemşinli Mustafa Amcanın sahiplendiği gibi sahiplenemiyoruz. Mustafa Amcanın bir cenneti vardı ve yüzü biz kent çocuklarına göre çok güleç, bakışları yumuşak ve heyecanı baştan ayağaydı.

7-9 Mayıs tarihleri arasında Ankara'nın çeşitli üniversitelerinden 135 insanla on altı saatlik bir yolculuğun ardından Çamlıhemşin'deydik. Programımızda öncelikle Ayder Yaylası'nda bir süre konaklamak daha sonra ise şantiye bölgesine bir yürüyüş gerçekleştirmek olduğu halde bize öncülük edecek Mustafa Amcanın ve Doğa Otelin sahibi İdris Abinin tavsiyeleriyle on altı saatlik yolun üstüne şantiye bölgesine doğru bir yürüyüşe başladık. Şantiye bölgesine girişimiz jandarma tarafından engellendi. Beş saat süren yolculuğun ardından İksir Çevre Toplulu-

ğu Uluslararası Tahkim yoluyla ulusal yargıyı tasfiye ederek yaşamlarımızın satılığa çıkmasının önünü açan anlaşmalara imza atılmasını protesto eden, enerji politikamızın, Ortadoğu'da Amerika yarana değil Türkiye insanının ihtiyaçları doğrultusunda yapılmasını gerektiğini ifade eden bir basın açıklaması yaptı.

Bizler Hemşin'e kent insanının doğadan olmayışlığını, doğaya yabancılığını alışkanlıklarını götürdük, egzozumuzu, izmaritlerimizi, bunalmışlığımızın, sertleştirdiği yüz çizgilerimizi götürdük. Geziye katılan bir arkadaşımız Çamlıhemşin'e vardikten sonra yaşadıkları için "Doğa çarpması gibi bir şey!" diyordu. Gerçekten biz bu kadar "temizine" alışık değildik.

Mustafa Amca bizlerden Çamlıhemşin'le ilgili düşüncelerimizi vadinin kütüphanesine koymak için yazmamızı istemişti. Bizler de arkadaşlarımızın yazdıklarını sizlerle paylaşalım istedik.

AÜHF'den İsmail Tarhan: "Meğer biz yaşadığımız yerlere ne yapmışız?"

Suyun, toprağın, gökyüzünün maviliğinin, renklerin, kokuların, emeğin ve kültürün iç içe geçtiği bu yöre için HES'i sadece bir başlangıç olarak görüyorum. Günümüzde her şey satılıyor, burada da sizlerin yaşadığı bu yöre ağacıyla, suyuyla, toprağıyla gelişmişlik masalına bir unsur olmaktan öteye gidemeyecek, bir anlamda uyarlanacak yani sömürülüp satılacak. "Hem de bizim anlayamadığımız gibi siz de anlayamayacaksınız bu cennetin cehenneme dönüştüğünü; çünkü yaşarken artık başka kaygılarımız var."

AÜDTCF'den Volkan Akçay: "Hava-sı ile suyu ile ağacı ile uzun çenesi, sivri elmacık kemikleri ve tatlı Karadeniz ağzı ile Çamlıhemşin... İnsan elindeki değerini kaybetmeden anlamıyor maalesef." diyor.

AÜHF'den Derya Akkaya: "Fırtına vadisini çok okudum, yapılacak santrali, mahvolacak doğayı; ama okuduklarımda sanki bir şeyler eksikti. Kimse bana koca bir Fırtına'ya sahip çıkan Mustafa Dayı'dan söz etmemişti. Daha önce hiç kimsenin yaşadığı bir alana "vadin" diyebilecek kadar içten sahiplendiğini görmemişim. Onurdu bir yaşam ve özgür bir Fırtına mücadelemizde Mustafa Dayı'ya çok selam. İşimiz zor; ama bize kolay gelsin.

Karşılarında yüreklerimizle durduğumuz ve mücadeleyi bırakmayacağımız için onlara da kolay gelsin."

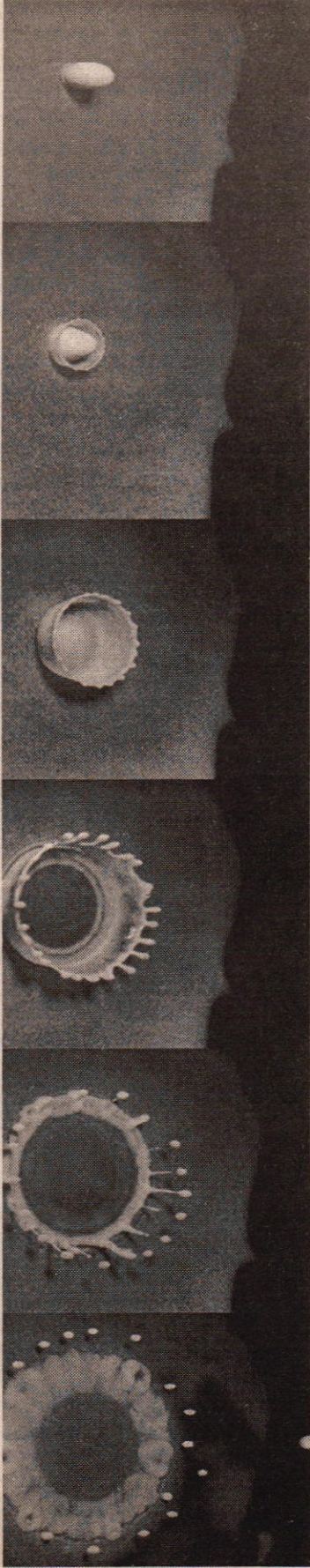
Mustafa Amca bizden Fırtına'yı anlatmamızı istedi; ama Fırtına'yı bize her halde en iyi o anlattı. 26 Ekim 1999'da AÜHF'de İksir Çevre Topluluğu'nun düzenlediği Uluslararası Tahkim ve Çevre konulu panelde konuşmacı olarak katılan Mustafa Amca

"Fırtına bir sevdirir!" diyordu.

Fırtınanla çok yaşa
Mustafa amca!

¹ Yalnız belli bir bölgede bulunan

² Çevre etki değerlendirme

herkesin enerjisi kendine!

1.2 milyon insan yoksulluk sınırında yaşıyor. 100 milyon insan evsiz.

600 milyon insan yaşamı tehdit eden koşullar altında yaşıyor. Afrika'da kuraklıktan kaynaklanan kriz 35 milyon insanı tehdit ediyor. 26 Nisan 1986'daki Çernobil

kazası binlerce insanın ölümine, kanser olmasına yol açtı. Kanada'daki Nova Scotia altın madeni atıklarındaki sızması nedeniyle göl ve nehirlerde canlı kalmadı. Tropikal ormansızlaşma durdurulmadığı takdirde gelecek 50 yıl içinde tüm bitki ve hayvan türlerinin %50'sinin ortadan kalkacağı sanılmaktadır. Atmosfere salınan sera gazları nedeniyle dünyanın iklimi değişmektedir. Geçen 100 yıl süresince sıcaklıkta 0,5 °C'lik

bir artma gözlenmiştir. Ormanların yok olması, yanlış toprak kullanımı, tuzlanma ve kuraklık sonucu dünya topraklarının yaklaşık 500 milyon tonu her yıl erozyona uğramaktadır. Bu hızla yok olmaya devam ederse, 2070 yılında dünyada hiç orman kalmayacak.

Tüm bunlara rağmen alternatif enerji kaynakları gerçekten daha yaşanılabilir bir dünya için birer alternatif oluşturabilirler mi? Bu gün yoğun olarak kullanılan enerji kaynaklarına, ekolojik kriz nedeniyle, alternatif oluşturabileceği düşünülen bir kaç enerji kaynağını sıralamak istiyoruz.

JEOTERMAL ENERJİ

Jeotermal enerji yer kabuğunun çeşitli derinliklerinde birikmiş basınç altındaki sıcak su, buhar, gaz veya sıcak kuru kayaların içindeki ısı enerjisidir. Yeraltındaki sıcak su kaynakları, buhar veya sıcak su-buhar karışımı olarak yeryüzüne çıkar. Isı birikimi olmasına rağmen doğal su dolaşımına uygun koşullar bulunamaması durumunda akışkanlar yapay kuyu veya borularla dolaşım sağlanarak enerji elde edilebilir. Bu gibi tekniklerle yeraltındaki sıcak kuru kayalar da jeotermal enerji kaynağı olarak kullanılabilir. Jeotermal sular meteorik kökenli olduklarından beslenmenin üzerinde rezervardan üretim olmadıkça enerjisi tükenmesi mümkün değildir.

Jeotermal enerjinin kullanılması fosil yakıtların tüketimi sonucu ortaya çıkan sera etkisi ve asit yağmurlarının önlenmesinde önemli bir faktördür.

Gelişen teknoloji ile modern santrallerde karbondioksit, azot ve sülfür türevleri gazların atımı düşük düzeylere indirilmiştir. Yeni teknik 'binary' santralleriyle yoğunlaşmayan gazları buhardan ayrıştırıp jeotermal akışkanla tekrar yeryüzüne göndermek mümkündür. Bu teknikle atmosfere gönderilen atık miktarı sıfırdır. Eski tip santrallerde üretilen her MW/h elektrik için en fazla 0.136 kg karbon dışarı atılmaktadır. Bu değer, doğalgaz santrallerinde 128 kg, fuel-oil'de 190 kg ve kömür ile çalışan termik santrallerde 226 kg'dır.

Jeotermal enerji konut, sera, yüzme havuzu, turistik tesisler, toprak ve cadde ısıtılmasında, sağlık amaçlı olarak da kaplıcalar, hammamlar ve fizik tedavi merkezlerinde kullanılır. Ayrıca ısıtma amaçlı kullanımının yanında elektrik üretimi için de yararlanılmaktadır. Ülkemiz Alp-Himalaya orojenik kuşağında bulunması nedeniyle jeotermal enerji bakımından büyük potansiyele sahiptir. Jeotermal kay-

naklardan elde edilebilecek potansiyelimiz 200 MW elektrik ve 2250 MW termal olmak üzere 2450 MW civarındadır. Elektrik enerjisi toplam kurulu güç bakımından 20.4 MW düzeyindedir. MTA verilerine göre; konut ısıtması, tarımsal ve endüstriyel uygulamalar gibi dolaysız ısı enerjisi kullanımında en az 3100 MW enerji elde etmek mümkündür. Bu da 5 milyon evin ısıtılması demektir. Ayrıca yüksek entalpili alanlarda en az 4500 MW kapasiteli elektrik santrali kurulması mümkündür. 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanırken Sarayköy sahasında 1972-1981 yılları arası her yıl 20 MW'lık santraller kurulması, sonraki yıllarda ise 30'ar MW'lık ünitelerin işletmeye alınması düşünülmüş ancak plan uygulanmamıştır. Böylece Sarayköy sahasında işletimde olacak 710 MW'lık kurulu güç hayata geçirilememiştir.

Jeotermal sistemler güvenilir diğer konvansiyonel sistemlere göre daha verimli ve esnektir. Bu sistemlerde %98 oranında verimliliğe ulaşılabilir. Modüler yapıda olduklarından kapasiteleri artırılabilir.

Bir jeotermal elektrik santralinin toplam maliyetinde en önemli harcama kuruluş aşamasında yapılmaktadır. (Gerekli saha etüdüleri jeolojik ölçüm ve yapılabirlik çalışmaları sonucu boruların döşenmesi işlemi)

Santralin kurulması ve deneme üretimi inşaatın son aşamasıdır. Bu aşamaya kadar yapılan toplam harcamalar 1500-2000 \$/kwh'tur. İşletme ve bakım maliyeti ortalaması 1.5-3 cent/kwh olup masraflar santralin kapasite kullanımı ile ilgilidir. Santral inşaat süreleri ise, gücü 10 MW olan 6 ay, 250 MW ve üstü kombine tesisleri inşaat süreleri 2 yıl civarındadır.

RÜZGAR ENERJİSİ

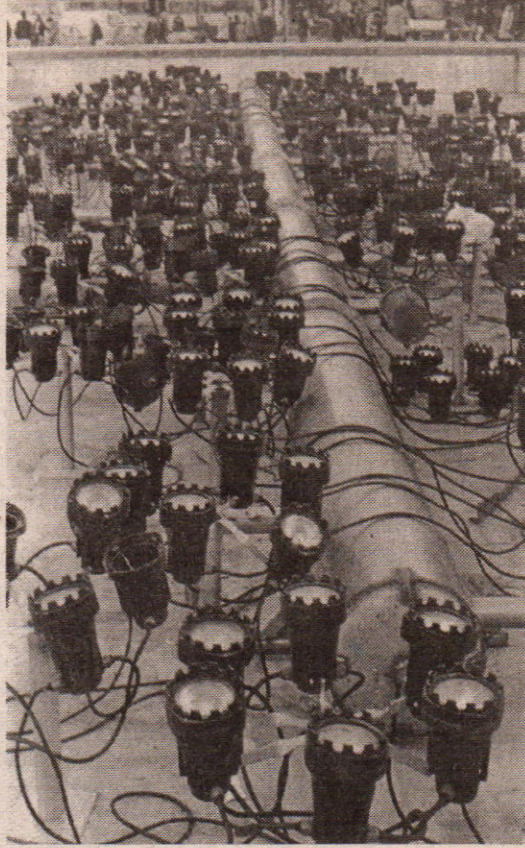
Rüzgar gücü maliyeti en etkin ve çevreyi kirletmeyen enerji kaynağıdır. Rüzgar enerjisi hareket halindeki havanın kinetik enerjisidir.

Geçmiş 20 yıl boyunca rüzgar enerjisini elektrik enerjisine dönüştürülmesinde önemli gelişmeler yaşandı. Kaliforniya %1.5 ve Danimarka %2.5 oranında ortalama tüketimlerini rüzgar türbinlerinde karşılamakta ve Danimarka 2005 yılına kadar %10 oranını hedeflemektedir. Birleşik devletlerde mantıklı varsayımlar ve rüzgar türbinleri için elverişli alanlar göz önünde tutulduğunda Kuzey Dakota ve Güney Dakota'daki elektrik potansiyellerinin, ABD'nin elektrik ihtiyacının %80'ini karşılayabileceği hesaplanmıştır.

1973 yılından itibaren modern rüzgar türbinleri geliştirilmeye başlanmış ve elektriğin KWH maliyetleri iyileştirilmiştir. 1975'ten başlayarak rüzgar türbinlerinin geliştirilmesinde hükümetler tarafından desteklenen, kurulu gücü en fazla 2 MW olan büyük prototip makinelerin tasarımı ve daha ufak türbinlerden başlayarak (50 kwh) 1996 yılına kadar adım adım büyüyerek 1.5 MW gücündeki prototiplerin üretimi üzere iki farklı yol izlenmiştir. Birinci yol kullanılacak ürün haline getirilememiştir. Pek çok hata ortaya çıkmıştır.

Rüzgar türbinlerinin başlıbaşına kullanılması bize yanlış bilgi verebilir. Bu tip türbinlerin diğer elektrik üreteçlerine ve yardımcı yedeklemeye (şarj edilebilir piller, dizel motorlar) ihtiyaçları olduklarından pahalı ve kullanışsızdır. Buna karşın çok sayıda rüzgar türbini şebekeye entegre edilerek depolamaya ihtiyaç duymadan sisteme uyumlu, güvenilir ve ucuz elektrik üretimi sağlanabilir.

Şu anda dünyada yaklaşık 6000

MW gücünde kurulu rüzgar enerjisi santrali vardır ve bunun 3200 MW'ı Avrupa'dadır. Alten programı çerçevesinde yürütülen Yenilenebilir Enerji Araştırması Avrupa enerjisinin %8'inin (şu an 5.4) yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edileceği sonucuna varmıştır.

Bugün, piyasa ekonomisi enerji kaynaklarının sadece içsel maliyetlerini (hammadde, inşaat maliyetleri, bakım, onarım) hesaplayarak enerji planlaması yapmaktadır. Enerji üretiminin topluma olan dışsal maliyetlerini de içeren bir yöntem oluşturması zorunludur. Burdan başlayarak pazanın hacmi ve enerji fiyatları devletin enerji politikalarına, sübvansiyonlarına, vergi indirimlerine bağlıdır. Rüzgar enerjisi için ulusal enerji planlamalarına rüzgar enerjisinin dahil edilerek uygun mekanizmalarla ulaşılabileceği garanti edilen rüzgar enerjisi hedefleri koyularak, uzun vadeli bir perspektif çizilmelidir.

Rüzgar türbinlerinin kurulacağı yörelerin halkı rüzgar teknolojisi hakkında bilgilendirilmeli ve plan-

lama aşamasında halkın katılımı sağlanmalıdır.

Rüzgar enerjisinin herhangi bir radyoaktif ışına yapmaması, atık üretmemesi kullanım sonrasında tasfiyesinin kolay olması, teknolojisinin işletilmesinin basitliği, modüler yapısı gereği tek tek ya da gruplar halinde kullanılabilmesi, işletmeye alınmasının üç ay gibi kısa bir süre gerektirmesi gibi üstünlükleri, rüzgar enerjisini fosil yakıtlı enerjilere göre en azından dışsal maliyet açısından tercih edilebilir konuma getirmektedir.

FOTOVOLTAİK ENERJİ

Güneş ışığının elektriğe dönüştürülmesi ilk kez 1839 yılında incelenmiştir. Bu tarihten 1950'lere dek bilim adamları bu konuda uğraşmış ve bu yıllarda silikon kullanılarak solar hücreler yapılmıştır. Fakat bu yıllarda enerji üretimi ucuz olduğundan PV üretimi pahalı bulunmuş, kullanım alanları kısıtlı tutulmuştur. Öte yandan, başlangıcından itibaren uzay çalışmalarında PV hücreler yoğun olarak kullanılmıştır. Küçük, hafif, güvenilir ve sınırsız güneş ışığını kullanıyor olmaları nedeniyle tüm uydu ve uzay araçlarından enerji PV'lerden sağlanmaktadır.

Bugün dünyada PV teknolojisi kullanımı hızla gelişmektedir. Avrupa, Amerika ve Japonya'da binlerce kişi ve şirket günlük yaşamlarında ve araştırma projelerinde enerjilerini güneşten elde edilen elektrik ile karşılamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde de enerji üretimi, dağıtımı pahalı olduğundan küçük sanayi, sağlık, eğitim, aydınlatma ihtiyaçları solar elektrik sistemleriyle karşılanabilmektedir. Son derece yeni olan ve genellikle kırsal bölgelerde tercih edilen solar elektrik, yakın gelecekte ışıklı reklam panoları, trafik ikaz ve işaretleri, sokak, park, bahçe aydınlatması, karavanlar, tatil evleri, gözetleme istasyonları, haberleşme istasyonlarında bakımı zor ve işletmesi pahalı olan akü ve jeneratörlerin yerini alacaktır.

PV etki, güneşten elektrik elde eden radyan enerji işlemidir. Solar sistemin en önemli elemanı; PV panel için yerleştirilmiş yarı iletken solar hücrelerdir. Hücrelerin uygun birleştirilmesiyle paneller oluşur. İhtiyaca göre paneller birleştirilip güç arttırımı söz konusu olabilir. Paneller ışığın solar hücrelere kayıpsız ve mükemmel aktarımı sağlamak ve dış etkenlerden korumaya yarar. Güneş ışığı solar hücrelere çarptığı zaman elektrik tetiklenir. Her bir hücre içindeki üretilen düşük elektrik bir araya toplanarak kullanılabilir miktarlar oluşur.

Sistemin çalışması için ışığın olması yeterlidir. Doğrudan güneş ışığı olmadığı durumlarda sistem elektrik üretmeye devam eder. Güneşin olmadığı durumlarda veya sistemin beklemek zorunda kaldığı durumlarda gerekli enerjiyi sistem tarafından şarj edilen solar aküler temin eder.

FV teknolojinin modüler yapısı aynı FV dizileri için hiçbir uygun yer sıkıntısı olmadığı anlamına gelir. Açık alanların değerli olduğu kentsel bölgelerde bile, çatılar ve park alanlarına yerleştirilebilirler.

Bazı FV üretim sistemlerinde hidrojen selenit gibi zararlı maddeler kullanılmaktadır. Eğer üretim sırasında modern atık minimizasyonu ve geri kazanma teknikleri kullanılırsa riskler düşük düzeye indirilebilir.

FV elektriğin; hem maliyeti hem de değeri sistemin boyutuna ve yerine bağlıdır. 1990 fiyatlarıyla FV sistemler yalnızca büyük bir hizmet şebekesine bağlanmanın pratik olmadığı durumlarda ekonomiktir. 2000'li yıllarda FV donanım yeni hizmet yatırımlarının belirgin bir parçası olacaktır. Pek çok bölgede FV donanım katı, temiz, hava standartlarına uyan temel yük donanımından elde edilen güçle yanabilir. Gelişkin donanım kullanılması durumunda temel yük gücünün maliyeti azalacaktır.

SOLAR HİDROJEN

Hidrojen, elektrik kullanımının zor olduğu alanlarda kullanılabilir. Hidrojen sıfır atıklı araçlar için kullanıldığında önemli bir yer tutabilir. Hidrojen; yakıt hücreleri, araçlar, hidrojen depolu sistemlerin daha az yer kaplaması, hafifliği ve ucuzluktan dolayı, elektrik bataryalı sistemlere göre çok kısa bir sürede yakıtı dönüştürülebilir. (Bataryalar yeniden dolma işlemlerinin saatler sürmesi ile kıyaslandığında daha düşük oranda sera gazı yayabilir.) Hidrojen, çok değişik yenilenebilir kaynaklardan su elektrolizi teknolojisiyle ya da yenilenebilir olarak artan biokütle gazlaştırılmasından üretilebilir.

Gelecekte birçok yenilenebilir enerji kaynağının doğrudan elektrik üretiminde kullanılacak gibi görünmesine karşın solar radyasyon ve rüzgar enerjisinin doğası gereği sınırlıdır. Ayrıca elektriğin üretiminden sonraki taşıma uygulamalarının güçlüğü bir başka sorundur. Yeni enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin kolaylıkla depolanabilir ve taşınabilir hale dönüştürülmesi mümkün olursa bu kaynakların küresel ekonomi üzerindeki rolleri artacaktır.

Gelecekte hidrojenin çekici veya kullanışlı olarak hizmet vermesi için birçok neden vardır. Hidrojenin yakıt artışı azdır. Hidrojen yandığında yan üretim sudur. Hidrojen yandığında açığa çıkan tek kirlilik nitrojen oksitleridir (NO_x). Katalitik ısıtıcılarda NO_x yayılmaları göz ardı edilebilir seviyelere dönüştürülebilir, yakıt hücreleriyle tamamen ortadan kaldırılabilir. Eğer hidrojen yenilenebilir kaynaklarda üretilebilirse sera gazı ve diğer atıklar enerji üretiminde ve kullanımında ortadan kalkar.

BIYOMAS ENERJİ

Biyomas, yeşil bitkilerin güneş enerjisini fotosentez yoluyla kimyasal enerjiye dönüştürerek depolanması sonucu meydana gelen biyolojik kütle ve buna bağlı organik

madde kaynaklarıdır. Organik madde içeren atıkların mikrobiyolojik yönden değerlendirilmesi, hem çevre kirliliğine yol açmaması hem de temiz enerji üretimi sağlaması yönünden önem taşımaktadır.

Tarımın ağırlık taşıdığı gelişmekte olan ülkelerde biyomas daha da önemlidir. Çünkü enerji üretiminde kullanılabilir kaynakları; bitkisel kaynaklar ve hayansal atıkta ağırlıkta olup, endüstri atıklarını da içermektedir.

Biyomas enerji türlerinden biyogaz iyi bir örnek teşkil edebilecek kapasitededir. Biyogaz; gübre, bitkisel atık vb. organik atıkların oksijensiz ortamda fermentasyonuyla elde edilir. 1 ton gübreden 80 metreküp gaz elde edilmektedir. 2 öküz 2 inek, 10 koyun yolda ortalama 33 ton gübre vermekte ve bu gübre 2640 metreküp biyogaza dönüşebilmektedir.

Günde 7 metreküp gaz kullanımı ile 3 kişilik bir ailenin, yemek pişirme, aydınlatma ve kısmi ısınma gereksinimi karşılanmaktadır.

Biyogazın diğer bir kullanım biçimi ise; biyogazın üretimi sonrasında oluşan posanın toprağa gübre olarak verilmesidir. Bu gübre ağırlıkta kurutulan ahır gübresine göre %15-20 daha verimlidir.

Biyogazın çeşitli kullanım ihtiyaçlarına cevap vermesi nedeniyle kırsal kesimde yaşayan nüfusun, enerji gereksinimi temiz ve uygar biçimde karşılanabilir.

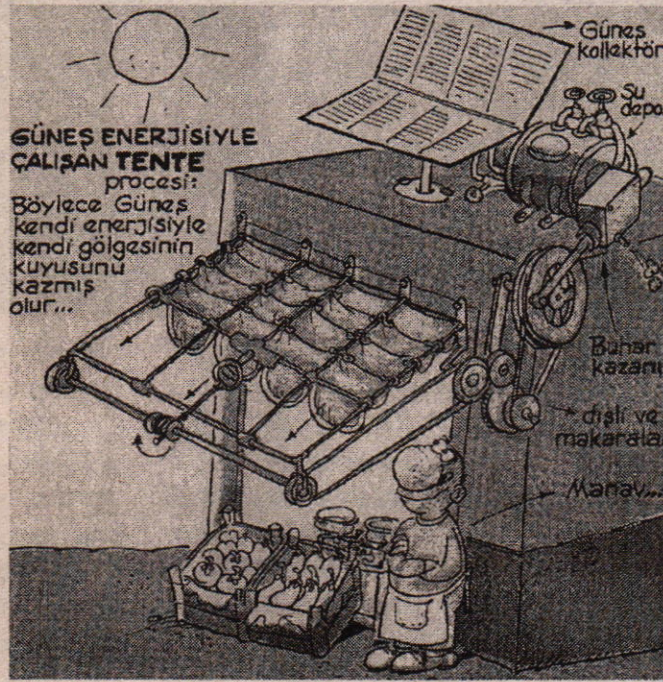
GÜNEŞ-İSİ ELEKTRİĞİ TEKNOLOJİSİ

Güneş-ısı sistemleri bir çocuğun bir kağıdı büyüteçle yakması ile aynı yaklaşımı kullanır. Büyüteç yerini bir dizi ayna, kağıdın yerini ise tü-

pün içindeki su alır. Enerji üretimi için tüplerdeki suyun sıcaklığı artırılır ve ortaya çıkan buhar bir buhar türbini ve jeneratörü çalıştırmakta kullanılır. Güneş ısı enerji santralleri yaygın olmamakla beraber, en yaygın kullanım biçimi, sıcak su elde etmek içindir.

Dünyanın güneş enerjisi kaynağı gerçekten çok büyüktür ve mevcut teknoloji ile enerji kolaylıkla elde edilebilir ve bu da dünya enerji sarfiyatının çok üstündedir. Örneğin ABD'de elde edilebilir kaynağın büyüklüğü yüzü büyük Joul olup, bu da ülkenin mevcut 84 büyük Jo-

lik kriz bu üretim teknolojisi ve ilişkileri sürdürükçe devam edecektir. Alternatif enerji kaynaklarının sistem içine entegre edilmesi durumunda enerjinin bir kısmı önümüzdeki yıllarda bu şekilde üretilebilir. Varolan dünya düzeninde alternatif kaynakların gelişmekte olan ülkelere taşınması sınırlı düzeyde olabilir. Kar güdülü çalışan bir ekonomik modelde uzun vadede ekolojik dengeleri kısmen de olsa yerine getirebilecek bu gibi teknolojilerin tercih edilmesi uluslararası politikaların o bölgedeki stratejisine bağlı olarak gelişebilir. Fakat bugün ülkemize dayatılan enerji kaynaklarının neler olduğu göz önüne alınırsa, alternatif enerji kaynakları potansiyellerimizin ne kadar yüksek verimlilik sağlayacağı konusunun hiçbir önem arz etmeyeceği ortadadır. Şu an için geliştirilmekte olan teknolojilerin daha ucuz maliyetli hale getirilmesi, uygun alanlarda uygun teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılması kesinlikle devletlerin veya sermaye gruplarının desteklemesi olmadan gerçekleştirilemez. Tekniğin, bilimin iktidar yarattığı ve üretilen bilginin bir pazar dahilinde nesneleştiği günümüz koşullarında

ullük ana enerji sarfiyatını geçer. Gelecek 30 yıldaki planlar, yapılacak desteklerle ülkenin ana enerjisinin %25-30'luk miktarını sağlayabileceği ileri sürülmektedir. 2020 yılındaki güneş ısı enerjisi sistemlerinin 2-3 büyük Joul enerji üretmesi beklenmektedir. Bu miktar %35 kapasiteli tipik bir güneş ısı güç santralinde yılda 1 Joul 30000 MW elektrik üretimini temsil etmektedir. Bu projelerin gerçekleştirilmesi ve düzenlenmesi için gereken yatırımların uzun vadeli planlı kararlı politikalarla beslenmesi gerekir.

Kapitalizmin açmazı olan ekolo-

teknolojik ve bilimsel bilgilerin bizi ne kadar sağlıklı yarınlara götüreceği "belirsiz"dir. Alternatif enerji kaynakları, bu sistem içinde, bağımlılık ilişkilerini ve hiyerarşiyi ortadan kaldırmadığı, üretilen enerjinin dünya insanlığının bu günü karartan çok uluslu şirketlere hizmet verdiği ve bu anlamda sömürü ağının daraltamayacağı göz önünde bulundurulursa tam olarak alternatif teşkil edemezler. İnsanlık, enerji üretiminin 'nasıl' sorusunun yanında 'neden' ve 'kimin için' sorularını da sormak zorundadır. Evet, neden bu kadar enerji ürettiyoruz ve bu kadar enerji niye?

çocuklar öldürülmesin. şeker de yiyebilsinler.

Memleketimizde nükleer enerjinin elektrik üretiminde kullanılması ile ilgili çalışmalar 1965 yılından beri sürdürülmektedir. Şimdiye kadar yapılmış olan çeşitli araştırmalarda, bazı kabüllerden hareket edilerek bazı sonuçlara varılmış, bunlar tartışma konusu olmuş, fakat bu güne kadar uzun süreli bir nükleer enerji programı benimsenmemiştir.

Kırk yıl öncesine kıyasla bugün dünyada yaklaşık dört kat fazla enerji kullanılmaktadır. Önümüzdeki kırk yıl içerisinde ise dünyada kullandığımız kömür, petrol ve doğalgaz miktardan resmi tahminlere göre iki hatta üç katına çıkacaktır. Şu anda bile bir Kuzey Amerikalı bir Afrikalı'dan onaltı kat daha fazla enerji tüketmektedir.

Kırk yıl önce nükleer enerji dünyayı kurtaracaktı, ama şimdi dünyanın nükleer enerjiden kurtulması gerekiyor.

Bugüne kadar dört yüzden fazla nükleer enerji santralının yapılması için çok büyük miktarlarda para harlandı. Nükleer güç ucuz, tehlikesiz ve güvenilir olacaktır. Halbuki gittikçe pahalı, tehlikeli ve güvenilir olmadığı kanıtlandı. Hala kimse nükleer santralin ortaya çıkardığı, yoğunlaştırılmış radyo aktif atıklarla ve kapatılan santrallerle ne yapacağını bilemiyor. Bu çözümsüz sorunu torunlarımıza bırakıyoruz.

Nükleer santraller onbinlerce nükleer bombanın yapılmasına yetecek, yüzlerce ton plutonyum üretmektedir. Portakal büyüklüğündeki bir parça plutonyum bir kenti tümüyle yok edebilir. Bu ise kerameti kendinden menkul bilimadamlar ve sahibinin sesi uzmanlar tarafından söylenen nükleer santrallerle beraber ülkemize gelecek olan nükleer teknolojinin, teknik ve ekonomik bir zorunluluk

mu, yoksa politik bir tercih mi sormamızı sağlıyor.

Nükleer Santral Nedir?

Nükleer reaktörler, radyoaktif atomların parçalanmasından elde edilen ısıyı kullanarak su buharı oluşturan ve alternatif akım jeneratörlerinin türbinlerini bu buharla çalıştırarak elektrik enerjisi üreten santrallerdir. Bunlara nükleer santraller de denir.

Nükleer endüstri İkinci Dünya Savaşı'nda atom bombası yapmaya yönelik çılgınca ve dev çabadan doğmuştur. Nükleer güç reaktörlerinin tasarımı nükleer silahlar için kolayca plutonyum üretecek biçimde ayarlanmıştır.

Nükleere Evet De... Radyasyon, atomun parçalanmasıyla yayılan yüksek enerji dalgaları ve parçacıkları biçiminde canlıların hücrelerini bombardıman ederek, bedene zarar verir.

Tüm canlılar, bir kısmı uzaydan gelen, bir kısmı kayalar toprak ve deniz suyunda bulunan uranyum, toryum gibi radyoaktif maddelerden yayılan doğal radyasyonla karşı karşıyadır. Bazı bölgelerde doğal radyasyon bile kanser ve genetik bozukluklara yol açabilirken, nükleer kazalar nedeniyle ortaya çıkan insan yapısının normale dönmesi mümkün değildir.

Nükleer enerjiden; elektrik üretimi sırasında hem yakıt hem de kullanılan malzemenin özelliklerine göre düşük orta yüksek seviyeli radyasyon yayılımı olabilir. Önceleri düşük seviyeli radyasyonun vücuda zarar vermediği düşünülerek sadece yüksek dereceli atıklar için çeşitli çözüm yolları aranmıştır. Ancak özellikle santraller, uzun süre çalışan işçilerin etkisi altında kaldıkları düşük seviyeli radyasyonun kan kanserine yakalanma ya da sakat çocuklar doğurma oranının çok arttığı gözlenmiştir.

İngiltere hükümeti 1990'da işçilere sakat çocukları olmaması için isterlerse çocuk yapmayabileceklerini önermiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki radyasyonun zararsız dozu yoktur.

Radyoaktif Atıklar: Dünyada sayılan sadece 440 kadar olan nükleer santrallerin 1960'lardan bu yana çıkarttıkları yüksek düzeyde atıkların miktarı bir zamanlarki TC Çevre Bakanı Ziyaddin Toker'in ifade ettiği gibi TIR yükü değil 200 bin tona yakındır. Bugün, 2050 yılında yüksek düzeyde radyoaktif atık miktarının 450 bin tonu aşacağı hesaplanmaktadır.

Yaklaşık 40 yıl ömrü bulunan bir nükleer santralin ürettiği atıkların çevreye zarar vermeyecek biçimde binlerce yıl saklanması gerekmektedir. Nükleer santrallerden ve nükleer silah üretiminden elinde yüksek düzeyde atık bulunan ABD'de

dahil olmak üzere hiç bir ülkede atıkların saklanması için nihayi bir çözüm bulunamamıştır.

ABD'de atık saklamak için seçilen yerin uygunluğunu araştırmak için 1.7 milyar harcanmasına rağmen Enerji Bakanlığı tarafından atıkların 2015 yılından önce toplanması beklenmiyor.

Akkuyu nükleer santral ihalesine katılan Siemens, Framatom ortaklığı olarak kurulan NPT'nin yetkilileri tarafından 23 Temmuz'da İstanbul'da düzenlenen basın toplantısında "Radyoaktif atıkları Toros Dağları'na galeri açıp gömeriz. Biz atık sorununu çözdük. Türkiye'de 20 yıl içinde atıklar ne yapacağımızı çözümünü buradaki parlak zekalı insanlarla birlikte buluruz." denmiştir. Bu sözler nükleer yanlıları niyetlerini ve Türkiye'ye bakışlarını açıkça ortaya koymaktadır.

Nükleer Santraller Güvenilir mi?

Nükleer santrallerin güvenilirliği 2 başlık altında ele alınabilir: Çalışmakta olan bir santralin insanlar ve çevre üzerindeki etkileri ve bir kaza durumunda oluşacak olumsuzluklar.

Normal çalışmasını sürdüren bir nükleer santralin çalışanlara, çevreye ve çevre halkına zarar verecek kadar radyoaktif etkide bulunmadığı iddia edilmektedir. Buna karşılık son yıllarda yapılan tıbbi araştırmalar, santral çalışanlarında, çocuklarda ve çevre halkında görülen kanser vakalarında belirgin artışlar ortaya koymaktadır. Bu da nükleer santrallerin soğutma suyuna ve havaya radyoaktif maddeler bıraktığı gerçeğini daha fazla saklanamaz hale getirmiştir.

Ciddi bir nükleer kaza durumunda neler olabileceği ise 1986 "Çernobil Kazası" ile bütün dünyanın gözleri önüne serildi. Yüzbinlerce insan yüksek dozda radyasyona maruz kaldı.

Çernobil: 26 Nisan 1986

✓ Ölü sayısı: 10.000 (ilk resmi rakam 32)

✓ İnsan yaşamı için sakıncalı alan: 10.000 km²

✓ Tarım için sakıncalı alan: 100.000 km²

✓ Hala kirliliği toprakta yaşayan insan sayısı 4 milyon

Reaktörün gömülü olduğu beton lahit yeterince güçlü değil. Çökmesi 32 milyon insana içme suyu sağlayan nehri kirletecek. Yeniden inşası 2 milyar dolar. Kaza toplam 352 milyar dolar zarar getirdi.

Nükleer santrallerin güvenilir olmadığı 1988-1993 yılları arasında gerçekleşen nükleer santral kazaları ile ilgili yapılan bir araştırma aracılığıyla da desteklenmiştir. 1994 Eylül ayında merkezi Viyana'da bulunan Ökologie Institut tarafından ulusal raporlar ve IAEA verileri taranarak yapılan bu çalışma belirtilen yıllar arasında işletmede bulunan toplam 419 nükleer santralde 1500'ü çok ciddi olmak üzere toplam 6000 kaza kaydının olduğu saptanmıştır. Bu da reaktör başına yılda ortalama 2 kazaya karşılık gelmektedir.

Amerikan nükleer endüstrisinin en büyük kara lekesi 1979 yılında kalp erimesi sonucu meydana gelen THREE MİLES İSLAND kazasıdır. Amerika'da sürdürülen, nükleer enerji çalışmalarını için bir dönüm noktası olan bu kazanın Amerikan ekonomisine maliyeti 1000000000 dolardan fazladır. Yine ABD'de 1969-1979 yılları arasında bu boyutta bir kazaya yol açabilecek 169 olay daha tespit edilmiştir.

Bir nükleer santral ne kadar gelişmiş ve güvenli olursa olsun kullanılan tüm teknolojik yöntemlere rağmen çoğu kazanın insan hatalarından kaynaklı olduğu ve yine her kazanın kendine özgü ve daha önceden tahmin edilemeyen bir se-

bepten meydana geldiği bilinmektedir.

Dışa Bağımlılık: Ülkemizde bazı kurum ve onların yetersiz kadroları tarafından yapılmaya çalışılan nükleer santraller, teknoloji yakıt ve yedek parça bakımından tamamıyla dışa bağımlı olacaktır. Bu bağımlılığın tek bir ülke ya da tek bir firmaya olması da çok muhtemeldir.

Denetleme ya da lisanslama için kadro ve mevzuatı bile hazırlamayan kurumlarımızla teknoloji transferi beklemek hayaldir. Az sayıda nükleer santralin bulunduğu bir ülkede de yakıt işleme, zenginleştirme ve yedek parça yan sanayilerinin de kurulması beklenemez. Mevcut 7500 ton uranyum rezervimizin bu nedenlerle dışarıda işlenmek zorunda oluşu da sonucu değiştirmemektedir.

Nükleer yakıtın bu gün geçerli olan fiyatları ile de planlama yapmak yanıltıcı olabilir. Gelecek yüzyıla ilişkin planlamalarda fosil yakıtlarla birlikte, nükleer yakıt fiyatlarının da yükselmesi şimdiden öngörülebilmektedir.

Nükleer Enerji Ucuz mu?

Paranın en belirleyici olduğu serbest piyasa ekonomilerinin yürütüldüğü ülkelerde birim üretim için yapılan harcamalardaki artış, nükleer enerjinin gelişimini belirleyen en önemli etken olmuştur. Nükleer enerjide elde edilen elektriğin birim maliyeti başlıca şu faktörler tarafından belirlenir:

- ✓ İlk yatırım maliyeti
- ✓ Yıllık işletme ve bakım giderleri (güvenlik tedbirleri dahil)
- ✓ Yıllık yakıt maliyeti
- ✓ İnşaat sonrası yapılan yatırım maliyetleri
- ✓ Yakıt zenginleştirme birimlerinin masrafları
- ✓ Devreden çıkarma masrafları

✓ İptal edilen santralin maliyetleri

✓ AR-GE çalışmaları için yapılacak masraflar

✓ İnşaat süresince artan giderler

Ülkemizde kullanılmakta olan başlıca santral tiplerinin ortalama ilk yatırım maliyetleri:

Doğalgaz 680 dolar/KW

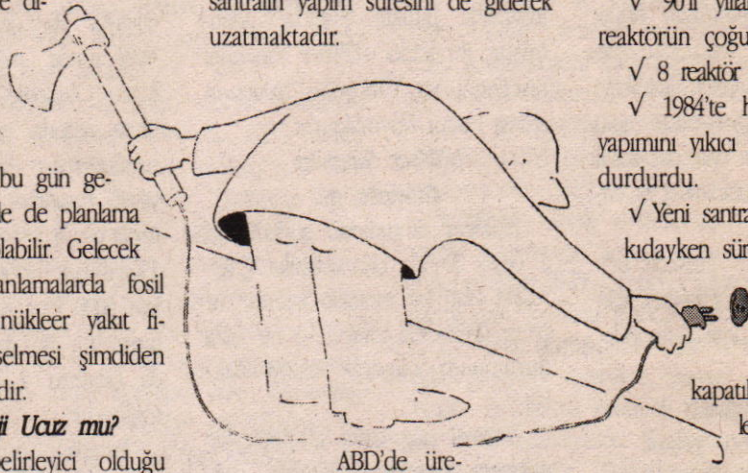
Hidrolik 1200 dolar/KW

İthal kömür 1450 dolar/KW

Linyit 1600 dolar/KW

Nükleer 2700 dolar/KW

Nükleer santraller için yukarıda verilen ilk yatırım maliyetleri karşılaşılan her kaza sonrası getirilen güvenlik tedbirleri nedeniyle giderek yükselmekte ve bu aynı zamanda santralin yapım süresini de giderek uzatmaktadır.

ABD'de üre-

tici firmaların iflas etmelerine, 70'lerin sonlarına doğru santral siparişlerini iptal etmelerine ve 1978'den bu yana santral siparşi vermemelerine sebep budur.

İngiltere de aynı nedenle elektrik sektöründeki büyük ölçekli özelleştirme sonrası nükleer santraller devletin elinde kalmıştır.

Dünya, Nükleer Santrali

Terk Ediyor !

ABD'de

✓ Halkın %65'i nükleere karşı.

✓ 15 yıldır hiç santral siparşi yok

✓ Çernobilden sonra yapımı süren 128 santral iptal edildi.

✓ 1980-88 arasında tamamlanan santrallerin tümü beklenenin %200-2400 fazlasına mal oldu.

✓ Bu güne kadar 100.000.000 dolar vergi, devlet subvansiyonu, onlarca yıllık çabaya karşın ülkedeki rüzgar, güneş vb yenilenebilir enerji (%10), nükleeri geçti (%8).

FRANSA'da

✓ 56 nükleer santralin yansından çoğunun çelik kubbesinde çatlaklar var.

✓ Herbirinin onanımı için 50 milyar gerekiyor.

✓ Santral yapımına son 15 yıl içinde 30.000.000 Frank harcandı.

✓ 1988'de Fransız elektrik idaresinin borcu 220 milyar Franktı.

İSPANYA'da

✓ 90'lı yıllar için planlanan 35 reaktörün çoğundan vazgeçildi.

✓ 8 reaktör var.

✓ 1984'te hükümet 5 santralin yapımını yıkıcı maliyetler nedeniyle durdurdu.

✓ Yeni santral yapımı 6 yıldır askıdayken süre 2000'e atıldı.

İTALYA'da

✓ 1987'de referandum: 3 santral kapatıldı. Nükleer santraller 5 yıldır askıda

İSVEÇ'te

✓ 1980'de referandum, 2010 yılına kadar nükleer güç tümüyle durdurulacak.

İNGİLİZLERDE

✓ 1957 Liverpool Windscale reaktöründe yangın 39 ölü, 200'ü aşkın kanser vakası. Halk kazayı 1983'te öğreniyor.

✓ Sellafield yakıt santralinde mevcut "rutin" düşük düzeyli radyasyon, çalışan erkeklerin çocuklarında kan kanseri riskini 6-8 kat artırdı.

✓ Yapımı planlanan 3 santral iptal edildi.

ALMANYA'da

✓ Halkın %69'u hiçbir nükleer

santral istemiyor, %54'ü mevcuttanın kapatılmasını istiyor.

✓ Son 18 yılda yeni santral yapılmadı.

✓ 1986'da HAMM santralinde ciddi sızıntı oldu kapatıldı.

✓ Ekonomik güçlerin ve halkın isteğiyle 3 santral kapatıldı. Birinin yapımından vazgeçildi.

İSVİÇRE'DE

✓ 13 yıldır hiçbir santral tamamlanmadı.

✓ 1988'de 6 santralin planları iptal edildi.

✓ 1990'da referandum; 2000 yılına kadar tüm planlar askıda.

Avusturya ve Filipinler'de tamamlanan nükleer santraller milyarlarca dolarlık yatırım rağmen çalıştırılmadı.

Avusturya, İzlanda, İrlanda, Danimarka, Norveç, Portekiz ve Yeni Zelanda'da kesin nükleer karşıtı enerji politikaları benimsendi.

TÜRKİYE'DE

Türkiye'de nükleer enerji ile ilgili ilk çalışmalar 1967'de başladı, daha sonra TEK bünyesinde nükleer santraller dairesi kuruldu. 1974 yılında Akkuyu'da 600MW'lık bir nükleer santralin yapılması kararı alındı. Bazı ekonomik sorunlar nedeniyle inşaat başlanılamadı. 1983 yılında bu kez uluslararası firmalara yap-işlet-devret modeliyle santral kurmak üzere çağrı yapıldı ve Kanada AECL şirketinin Akkuyu'da, ABD'den General Elektrik şirketinin de Sinop'ta santral kurması istendi. 1986 Çernobil kazasından sonra da bekleme dönemine girildi. Yine kamuoyu baskısı dışındaki nedenlerle yapım işlerine başlanılmadı. 1987'de TEK Nükleer Enerji Dairesi kapatıldı. 1992'ye gelindiğinde, aynı senaryolar tekrar yaşanmaya başlandı. 1993 yılında TEK'e

bağlı Yeni ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları Müdürlüğü sessizce kapatıldı.

Herşeye rağmen, ne bekledikleri gibi Çernobil kazası unutuldu, ne de nükleer yapma istekleri durdu.

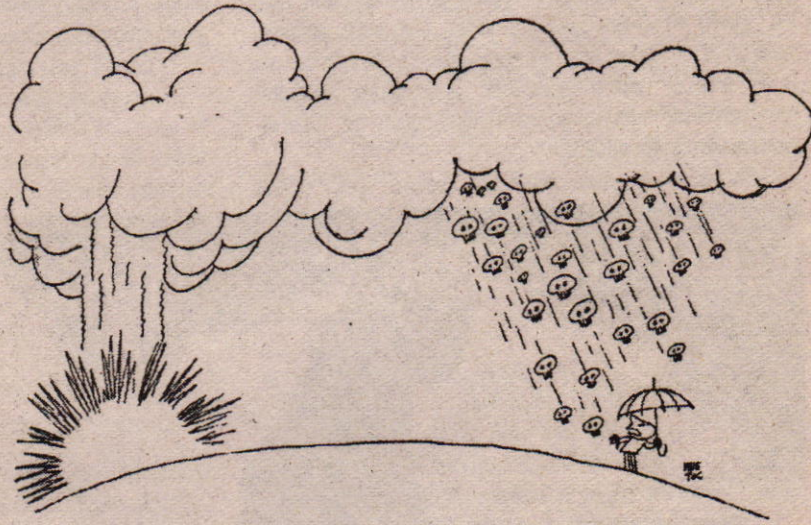
Ülkemizde kurulması düşünülen ilk nükleer santral için Akdeniz'in en temiz ve bereketli topraklarından, Ecemiş fay hattına 25 km, uzaklıktaki, Mersin Akkuyu seçilmiştir. Nükleer santral bir anda bu bölgenin kirlenmesine neden olacak,

tarım

rülen boyutta betonlaşma yoktur. Bölge, eko-turizm diye bilinen çevre dostu turizmin gelişmesi için büyük bir potansiyel içermektedir.

Artık bütün dünyanın teker teker terk etmeye başladığı nükleer enerjiden karınlarını doyuran firmalar henüz bu konuda bilinçlenmemiş ülkeleri seçip artık kimsenin istemediği santrallerini pazarlamaya çalışıyor. Üstelik bu ülkelerde nükleer kaza riski de çok daha yüksektir. Geleceğimizi bir nükleer

karabasana dönüştürmemek

ve enerji turizm potansiyelini yok edecek ve bölge değersiz bir konuma sahip olacaktır. Akkuyu, yoğun elektrik tüketilen İstanbul, Kocaeli gibi sanayi bölgelerine de çok uzaktır. Bu da iletim kayıplarının yine büyük olmasına neden olacaktır. Bölge için Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporu hazırlanmamıştır. Akdeniz kırlılık haritasında en temiz bölge olarak gösterilen bu bölge henüz yoğun olarak turizme açılmadığı için Batı Akdeniz'de gö-

için enerji tasarrufu, enerji verimliliği ve güvenli, temiz, yenilenebilir enerji kaynaklarını birçok ülke gibi gündemimize getirmeli, dağıtım hatlarımızdaki %20'lik kaybı önleyecek. Çok etkin uygulamalarla enerjiyi verimsiz işleyen ya da savurganca harcayan sistemleri verimli hale getirip, mantıklı enerji politikaları gütmemiz gerekmektedir. Tekrar sormak gerekirse kimin için, ne kadar enerji? Ya toplum için ucuz enerji ya da kapitalizm için..

Milenyuma giriyoruz. Mitolojik bir kavram olan milenyum; kıyamet kopmadan önce barış, dostluk ve sevgi içerisinde geçecek olan son bin yılı simgeler. Belki de gerçekten öyle olur... Fakat; biz bu hızla tüketmeye devam edersek dünyanın, toprak ananın, ormanların, nehirlerin kıyameti yakındır. Bizi içerisinde sürüklemek isteyen bu tüketim çılgınlığının en çok gördüğümüz yüzü "bir kere kullan ve çöpe at"tır. Hayatımızdaki her şey yavaş yavaş bir kullanımlık oluyor. Plastik bardaklar, kutu kolalar, kutu meyva suları, depozitosuz şişeler, günlük gazetelerimiz ve biz. Tüketmeyi bir yaşam biçimi haline getiriyoruz. Çöpe attığımız, tükettiğimiz depozitosuz şişelerle aşkımızı, sevgimizi, dostluklarımızı da tüketmeye başlıyoruz. Bir kullanımlık pillerle beraber bir gecelik ilişkiler yaşanmaya başlanıyor. Kapitalizm kendisine sürekli yeni pazar alanları açıyor ve bizi özel günler teranesiyle tüketime zorluyorlar. Yılbaşı, anneler günleri, sevgililer günleri birbirine hediyeler alma, pazarları canlandırma günleri. Tüketiyoruz çünkü buna çok alıştık. Yalnız kapitalizmin unuttuğu bir öğe var "insan" ve insanın emeği, umutları, düşünceleri, gayreti ve üretim gücü. Milenyum diye değil, ama seviyoruz diye hediye vermek istiyorsak sevdiğimizimizi ve bunu sadece onların gözlerinde göreceğimiz mutluluk için yapıyorsak bunu emin olun tüketmeden de yapabiliriz. Kendimiz üretebiliriz.

Arkadaşıma yapmak istediğim abajuru gidip büyük

cam üzerinde sohbet

mağazalardan milyonlarca lira para sayıp almak yerine bir abajur yapacak teknik bilgiyi edindikten sonra malzemeleri tek tek edinmeye başladım. Camı kestirmeye gittiğim gün camları neden kestirmek istediğimi sordu İsmail usta. Önce tanıştık camımı kesti, yıllar önce kendisinin

yaptığı hediyeleri anlattı ve yanından ayrıldım. Bir süre sonra yeni bir sohbet, yeni bir dostluk için bir araya geldik. Bir cam ustası olan İsmail amcayla içtiğimiz bir acı kahve, yaptığımız tatlı bir sohbet ve patlamış ampüllerden boş şişelerden gazete kağıtlarından el emeğimiz göz nurlumuzu üretti.

– Görüşmeyeli sanırım iki hafta oldu İsmail usta. Ne zamandır burada çalışıyorsunuz?

• Aralık'ın sonunda nasipse 1 yıl olacak ben gireli buraya, Ocağın birinde başlamıştık...

– Geçen gün konuştuğumuz tarifleri ben tekrar almak istiyordum. Ben o anlattığınız balonu dene dim ama beceremedim, sanırım ben yapamadım.

• Onu beceriksizlik kabul etme de. Benim sana verdiğim tariflerde çok sağlıklı olmayabilir.

Dediğim gibi yirmibeş yıl ewelki şeyler olduğu için, işte bir tek o gazete hamuru tarifi tam aklımda o da çok basit bir şey olduğu için. İşte kovanın içine gazete kağıtlarını doldurup, kovayı suyla örtüyorsun, yalnız bir kaç gün bekleyecek, zaten bekleyince hamur gibi oluyor. Bir de onu elinle anlıycaksın, yani tuttuğun zaman, pamuk gibi, hamur gibi olucak yumuşamaya başlayacak. Onu işte patlamış bir ampulun tabii yuvarlak bir ampul veya bir şişe üzerine sarmaya başlayıcaksın. Beş altı santim kalınlığına kadar sar.

Kalınlıkla fazla uğraşmak istemiyorsan ilk başa kuru kağıt da sarabilirsin, onun üzerine ıslak olanı sararsın daha çabuk kabalaşır, mesela insan sureti yapmada falan, ama gemi yapmakta mecburen onu öyle kullanıcaksın.

– Gemi nasıl yapıyoruz?

• Gemi de şöyle düşün: Boş bir şişeyi yatay olarak ya da telden bir iskelet yaparsın. Şöyle bir yuvarlak yaptığını düşün, bir de ortasına omurgasını yaparsın haa. belki biraz başta zahmetli olur sarman ama ondan sonra sıvama-

ya başladığında daha kolaylaşır. Sonra hepsini arka arkaya yapmanada gerek yok. Mesela belli bir miktar yaptın, tamam bırak onu kurusun. O kuruduktan sonra üzerine tekrar sararsın, daha rahat oynarsın.

– Bu gemi de bitince üzeri-

ne biraz da alçı mı atıyorduk? Heykel gibi olsun diye.

• Ha gazete kağıdında diyorsun, yani ben onu öyle yaptım. O benim kendi muzurluğum. Herhangi bir şekilde serpeleyebilirsin. Daha olmazsa daha düzgün olsun istiyorsan bir tuzluğa koyar alçıyı onunla ekersin.

– Balonu da bir tekrar edelim.

• Balonu şişirdin diyelim. Üzerine beyaz formuka tutkalını sürüyorsun, üzerine ipi sarmaya başlıyorsun. Yalnız hep aynı istikamette sarmıyorsun. Onu böyle çeşitli istikametlerde sarıyorsun.

Zaten aynı istikamette sarmıyorsun. Çünkü en uca geldiğinde ip kayıyor, çıkıyor.

Kayıyor, takke gibi çıkıyor. Sarıyorum aynı şeyi bende yapmıştım, sonra o şekle döndürmüştüm. Yalnız acaba diyorum; balona tutkalı sürdün, ipi sardın ondan sonra o ipin üzerine tekrardan bir tutkal sürüp ipi ikinci sefer tekrar doluyormuyduk; onu anımsamıyorum! Onu bir dene.

– Ben daha sonra aradan iğneyle balonu patlattığımda yer yer içine çöktü, tam bir yuvarlak olmadı.

• O zaman tutkalı da az gelmiş onun.

– Tutkallı neyle sürelim? Ben normal küçük resim fırçasını aldım, çok zor oldu.

• Kendine eziyet etmişsin, daha geniş fırçalar var ama hırdavatçıdan alacaksın.

– Ulus'ta mı bulurum?

• Buralarda da bulursun.

...

• O zaman sen onu iki sefer dolayacaksın. Bir de istersen tutkallı hiç sulandırmadan sür.

– Ben zaten sulandırmadan sürmüştüm.

• Ben de sulandırmadan sürüyordum da. Olmadı diyorsun. Acaba sulandırsak mı ki? Yani niye biliyor musun?

Şimdi sulandırmadan sürdüğüm tutkal katı olduğu için acaba ip ememedi de su olursa ip emebilir mi?

O zaman sen balonun yapılışını tekrar keşfedeceksin. Bir sulandırılmış olarak, bir hafif su koyarak. Fazla su koymanda pek yarar olmaz zannediyorum, tutkallı yapışma özelliğini kırabilir. Tutkal kuruduktan sonra aradan bir iğneyle balonu patlat, balonun alt kısmını kes içerisinden balonu yavaşça çek çıkar. İçerisine ampul koyup bunu avize olarak da kullanabilirsin. Eğer kırmızı mavi gibi renkli iplerde kullanırsan daha güzel bir görünüm elde edersin.

Hamurda da tutkallı koyarken sulandırıyoruz zaten.

– Hangi hamurda?

• Oyun hamuru yaparken.

– Onu bilmiyorum.

• Oyun hamuru yapılırken biraz tutkal, biraz un, biraz su yoğuruyorsun; kıvama gelince istediğin şekli veriyorsun, o öyle katlaşıyor.

Bak bizden sonra da birşeyler çıkmış. Bizim zamanımızda kil vardı. Tabi o en iptidai şekli.

O zaman biz Hacettepe'de oturuyorduk. Hacettepe'de kil çakıl yeri. Giderdik alırdık, onu suyla karıştırdık hemen bir şeyler yapardık, donardı, biterdi ama bizim tabi bazı arkadaşlarımız vardı, onu güzelce boyarlardı.

Sonra sağda solda satarlardı. Biz o kadar kurnazlığına düşmedikte bizim ki öyle işte.

...

• Biz de ufak ufak köreldik. Bir de mum vardı. Şimdi, sterain diye bir madde var;

– Nereden buluyoruz bunu?

• Ulus'ta Konya Sokakta Hanif Kuyumcular Çarşısı var. Halin üst tarafında köşede ışıklar var, o köşede bir sarraf vardır, ondan böyle sağa dönüyorsun. Beş on adım yürüdüğün zaman Hanif Kuyumcular Çarşısı. Zaten sorarsan gösterirler.

Oraya girdiğin zaman onun en alt katında bir tane ya Ermeniydi ya Yahudiydi bir adam vardı. Herhalde ölmüştür! Çok ihtiyardı o zamanlar ben bu işlere düştüğümde, yalnız oğlunu yetiştiriyordu. Onlar öyledir biliyorsun. Orada kimyevi maddeler satıyordu. En azından oradan taşınma gibi bir durum olmuşsa bir adres bırakmışlardır. Çünkü biz zamanında yaptığımız bir takım muzur işlerin de kimyevi maddelerini de oradan alıyorduk.

Sterain, katalizör maddesidir. Esas ana maddesi parafin. Bir el kadar parafine; zaten kalınlığı bir iki parmaktır.

Bir çay kaşığı sterain atıyoruz.

– Parafini de aynı dükkandan alıyoruz?

• Evet. Zaten onda fazla zorluk çekmezsin, mum yapacağız dedin mi veriler. Bir de yağ boyası dedikleri bir boya var. Renklendirmek için katabilirsin.

Kötü bir cezvede yapacaksın bu işi. Kötü bir cezven yoksa mecburen iyi bir cezve alacaksın. Parafin eridikten sonra steraini katıp iyice karıştırıyorsun. Dikkat et elini yakma. Çok fazla ızdırıp verir. Karıştırırken falan sıçartırsan yazık olur o güzelim ellerine.

Daha sonra yağ boyasında katıyorsun, onu bir güzel karıştırıyorsun. Şimdi mumun hazır.

Yalnız kalıbı nasıl yapacaksın; onu bilmiyorum. Konya sokakta bir adam vardı; patlak filorasanları götürüyorduk, onlara şekil veriyordu. Çelik kalıplar yaptırıyorlar da var tabii.

– Böyle bardakların içine yapamaz mıyız?

• O zaman bardağın içine şöyle bir kürdan koy, ipi bağlayı ver kürdana, hani fitil yapacaksın ya. Bardağa döküldükten sonra mumu, bardağda buzdolabına koyuverirsin. Sen bizden çabuk bitirirsin işini. Biz mumu akvaryum suyunun içine bırakırdık çabuk donsun diye, tabi artık derin dondurucular var.

Yalnız düz bardak kullanacaksın, kalıptan kolay çıkması için.

– Yok, ben bardaktan tekrar çıkarmayı düşünmedim. Şu kadeh gibi yapıyorlar ya, mum hep bardağın içinde kalıyor.

• Tamam öyle de yapabilirsin. Zaman gençliği fikri zikri değiştireceksin. Sağol doğru söylüyorsun, ben hep onu kalıp olarak düşündüm. Kalıp değerli ya.

Onu zor yapıyoruz. Tamam o zaman çok daha iyi olur. Ben de mi yapsam? Beni de muzurlaştırıyorsun!

...

• Bir ara Türkiye genelinde bayağı bir elektrik kesintisi vardı. 74-75 o aralardı. İşte saat onda kesiliyordu ikiye kadar. Bizde kaçıyorduk hep daireden.

Ben o zaman bizim oradaki kızlara çok mum sattım.

...

• Biz seni tav ettik, sağol ayağına sağlık, dolaştın tekrar geldin. Belki yazılı evde başka tarif vardır, bakmam lazımdır. Bir kitabım daha vardı. İçinde şampuan yapımından çelik kasa yapımına, çerçeve yapımından tablo yapımına bütün Türkiye'de olan mesleklerin nasıl yapıldığını anlatan ve onun ham maddesini hangi dükkandan bulacağını anlatan bir kitabım vardı, adresleriyle beraber içinde bütün sanatlar vardı. Demircilik, mobilyacılık, alüminyumculuk vs.

Bir arkadaşım aldı evde şampuan yapıp satacağı. Aldı geri getirmedi. Neyse benim aklıma başka birşey gelirse nasılsa sen duramazsın artık hep geçerken bir uğrarsın.

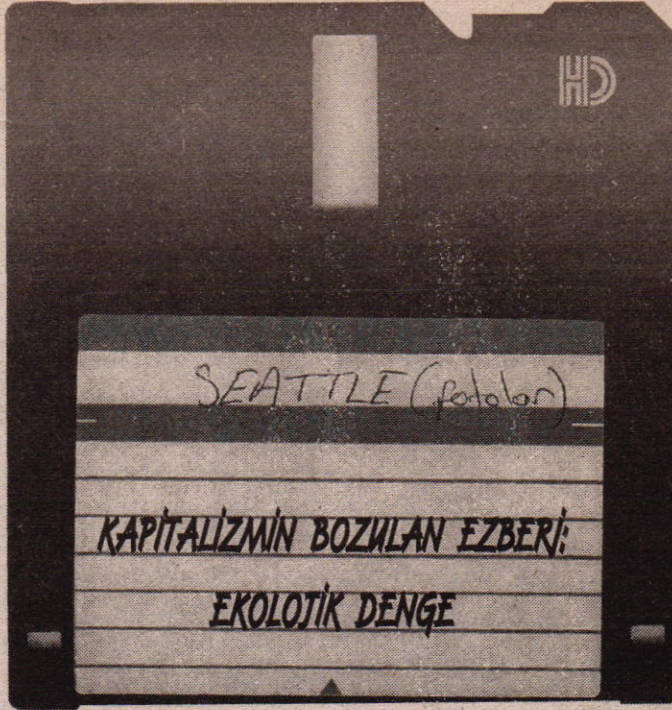
Ben sana tekrar söylerim.

Kapitalist ekonomik sistemin 18.yy'dan itibaren ticari anlamda tamamlayıcı niteliğinden sıyrılarak -Yani Portekiz, İngiltere'ye İngiltere'nin üretemediği şarabı satarken; İngiltere de Portekiz'e Portekiz'in üretemediği yünü satıyordu. 19.yy'daki rekabetçi niteliğine sığmasına -Amerikalılar ve Almanlar hem birbirleriyle rekabet içinde kimyasal ürünler

ve elektrikli makinalar sattılar hem de birbirlerinden kimyasal ürünler ve elektrikli makinalar satın aldılar-kadar dünya üzerinde işleyen kapitalist sistem kendisine köklü bir içsel çelişkinin yanında kendisi için dışsal bir çelişki yarattı: Ekolojik kriz.

1960'ların başlarında, 2. Dünya Savaşından nükleer bir yıkımla çıkan Japonya, savaşı kaybettiren nükleer bombaların tahribatıyla teknoloji alanında geri olduklarını, pazarlama bilgi-becerisi yönündense teknolojide olduklarından da geri olduklarını gördüler. İç pazarlarını dışardan gelecek rekabete karşı koruma karan alarak, başkalarıyla rekabet edebilir umdukları alanlarda, pazarların iyice gelişmiş olduğu, gerekli teknolojinin elde hazır bulunduğu ve Japonların, zaten iyi yapılan bazı şeylerin biraz daha iyisini yaparak oldukça büyük satışlar (otomobil, çelik, fotoğrafçılık ve optik sanayi) gerçekleştirebilecekleriydi. Yeni ve güçlü yönetim teknolojisi olan eğitimi, düşük ücretli işçileri tam verimli hale getirmek için kullanma yetenekleri, onlara gelişmiş Batı pazarlarında etkili rakipler haline gelmelerini sağladı. Bu sırada kendi pazarlarında yabancı rekabete izin vermediler. Bu da onları yüzyıl öncesinin rekabetçi pazarında olduğu gibi yenilgiye uğratmak ve yok etmek için saldırgan ticaretin doğmasının nesnel koşullarının hazırlanmasında özne olmaya itti.

Son otuz yılda tüm piyasalarda mutlak egemen sermaye kuruluşlarının doğmasına neden olan ve diğer şirketlerin aynı pazarda rekabet edememesinin önünü açan saldırgan ticarete karşı, ekonomik bölgeler veya bloklar oluşturmanın olduğu düşünüldü. Kendi ekonomisini dışarıya kapayan ülkelerle serbest ticaret politikalar güden ülkeleri bir araya getiren bu bloklar; daha

küçük ekonomilerle, rekabet edebilir hale gelebilmek için üretim ve satışlarda elde edilmesi gereken "asgari miktan" yaratmak açısından ihtiyaç duydukları geniş bölge ve pazarı sağlayacaktı.

Avrupa Ekonomik Topluluğu, -ABD ve Kanada arasındaki serbest ticaret anlaşmasıyla- Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi, belki ileride Japonya merkezli Pasifik Ticaret Bölgesi bu bloklara örnek verilebilir.

Bölgecilik, hem korumacılığı hem serbest ticareti aşan etkili bir ticaret politikası yüyütebilen bir birim yaratmaktadır. Bu karşılıklılık politikasının

özü olan, serbest ticaret, eğer öbür taraf karşılıklıta bulunursa, karşılıklılık çerçevesinde yürüyebilir. Ama taraflardan birinin seçimi korumacılık olmuşa; o zaman korumacılık vardır.

Birleşik devletler bugün (tanımı savunma ve ulaşım gibi stratejik alanlar dışında) serbest ticaret yönünde bir eğilim göstermiştir. Sözelimi, Japon bankaları hiçbir Amerikan bankasının yapamayacağı şeyi yapmaktadır: Birliğin her eyaletinde tüm işlemleriyle bankacılık yapabilirler. Oysa hiçbir yabancı banka Japonya'nın hiçbir yerinde bankacılık işini bütün yönleriyle yapamaz. Japon ve Koreli müteahhitler bayındırlık alanındaki büyük projeler için sözleşmeler yapılmaktadır. Oysa, bugüne kadar Japonya'da bayındırlık işleriyle ilgili sözleşmeler yalnızca Japon firmalarıyla yapılmıştır. Karşılıklılık ilkesine göre, her iki ülkenin de öbür ülkenin pazarlarına girişi aynı oranda olur.

Bu bölgesel alanlarda yaratılan ulusaşın pazarlar için karşılıklılık ilkesi yalnız mal ticaretiyle sınırlı değildir; hizmetlerde dünya ekonomisi için önem kazanmaktadır. Dünya ticareti bu anlamda ticaretten öte yatırımlar yoluyla bir arada tutulabilmektedir. Yatırımlar konusunda ülkeden ülkeye değişen koşullar; uluslararası hale gelen yatırımcı sermayeleri, yasal bir sistem geliştirme zorunluluğuna itmiştir. Tek tek ülkelere yapılacak yatırımlar, sermaye kuruluşlarına yatırımların önünü açacak düzenlemelere gitmeleri konusunda dayatmaktadır.

Dünya ölçeğinde ekonomi politikalarına yön veren vektörel büyüklükler, dün olduğu gibi tek başlarına süper güç konumunda bulunan ulus-devletler değildir. Bunların dışında karar oluşumunda etkili Avrupa

Ekonomik Topluluğu (AET) gibi bloklar, para akışıyla kredi ve yatırımlarla oluşan gerçek ve neredeyse özerk "dünya" ekonomisi ve bunları düzenleyen enformasyon, son olarak da ulusaşın girişimciler vardır ki; bunlar dünyanın bütününi bir pazar, daha doğrusu, mal ve hizmet üretimi ve satışı yapabilecek tek bir yer olarak görmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü Veya Uluslararası Tahkim...

Gelişmiş Kuzey ülkeleri için pazar ekonomisinin mantığının 3. Dünya Ülkeleri gibi az gelişmiş ülkelere taşınması; 1982'de Meksika'nın artık dış borçlarını ödeyemeyeceğini ilan etmesiyle patlak veren uluslararası borç krizi sırasında oldu. Amerikan Merkez Bankası'nın küresel enflasyonu (yani ücretleri) düşürmek için faiz oranlarını yükseltme kararı, döviz gelirlerinin artışı imkansız hale getirmiştir. Dünya üretimi ve ticaretin de krize girmesi üzerine; önce Meksika, ardından da diğer ülkeler dış borçlarını ödememe tehdidinde başladı. Buna karşı Uluslararası Para Fonu (IMF) ve ticari politikaları IMF'ye göre belirleyen bankalar, borçları erteleme ve borç silmenin ön koşullarından biri olarak eski, devlet merkezli kalkınma politikalarının benimsenmesini talep etti. Ulus-devlet hükümetleri içinde bulundukları siyasal krizi, bu yeni ekonomi stratejileriyle aşmayı düşünerek geri kalmış ülkelere dayatılan piyasa mantığı ile kabul ettiler. İdeolojik olarak özelleştirme programlarıyla şekillenen bu ekonomik sistemin stratejileriyle; IMF'nin belirlediği borçlanma sözleşmeleri, kredi anlaşmaları kozlarıyla eğitimden, sağlıktan, tarımdan... devletin elinin çekilip uluslararası piyasaların kurallarına tabi tutulması tasarlandı. Son 20 yılda tüm az gelişmiş ülkelerin halklarına; özelleştirmelerin daha iyi hizmet, daha çok yatırım olduğuna ikna eden siyasal bağımlı hükümetler; bu ideolojilerin stratejileri doğrultusunda kendi ülkelerinde anayasal değişikliklere gittiler. Devletin sosyal yönünün tasfiyesi; yani eğitimin, sağlığın, sosyal güvenliğin pazar alanı haline getirilmesi; bu anayasal değişikliklerin temelini oluşturdu.

Ticaretin serbestleştirilmesini 2. Dünya Savaşı sonrasında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ile temellendirdikten sonra, bu anlaşmanın yetersizliği görüldüğünden; 1994 yılında Uruguay Round denilen toplantılar sonucunda DTÖ'nün oluşturulması kararı alındı.

Tek tek ülkelerde yapılan anayasal değişiklikler her şeyi alınıp satılabilir kılan, her şeyi mal olarak gören pazar ekonomisinin ve ulusaşın girişimcilerin ihtiyaçlarını karşılayamadığından; küreselleşen ekonominin, sınırları, ilkeleri ve ahlaki uluslararası şirketler tarafından belirlenmiş bir hukuka duyulan ihtiyaçla birlikte; Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 1 Ocak 1995'de kuruldu. Merkezi İsviçre'nin Cenevre kentinde bulunan örgüt, uluslararası ticaretin önündeki her türlü hukuki, siyasi, toplumsal engelin kaldırılması, ticari anlaşmalarda serbestlik kurallarına uyulması ve uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması gibi

bir işlev üstlendi. DTÖ arkasına aldığı IMF ile birlikte kazandığı büyük güç sayesinde ticaretin küresel bir kural zincirine bağlanması için tüm ülkelere baskı uyguluyor.

Uluslararası ticaretin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla kurulan DTÖ'nün tüzüğü; ulusal ticaret politikalarının ve dünya ticaretinin uluslararası bankalar ve ulusötesi şirketler tarafından denetlenmesi gibi düzenlemeleri içerir. OECD'ye bağlı 29 ülkenin temsilcilerinin, 1995 yılından beri gizli olarak görüştüğü Çok Taraflı Yatırım Anlaşması (MAI); Fransa ve İngiltere'nin MAI görüşmelerini Dünya Ticaret Örgütü'ne taşımak için çekilmelerinden sonra, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'den DTÖ'nün gündemine girmiştir. 134 ülkenin üye olduğu DTÖ, BM'nin siyasal alanda yüklediği işlevin bir benzerini; uluslararası sermaye için uluslararası ticaretin beççiliğini ve pazar ekonomisi soygununun kural koyuculuğunu üstlendi. Denetimsel işlevinden dolayı "Küreselleşmenin Tahkim Örgütü" gibi çalışan DTÖ, 30 Kasım 1999'da ABD'nin Pasifik kıyısındaki Seattle kentinde "Millenium Round"ta buluştular. Microsoft, Boeing gibi uluslararası şirketlerin sponsorluğunda düzenlenen DTÖ, ticaretin tamamen serbestleştirilmesi için Uruguay turu gibi tamamlanması 3 yıl sürecek bir tur başlatıyor. DTÖ Başkanı Mike Moore, ticaretin serbestleştirilmesinin çalışma koşullarını kötüleştirmediğini savunurken ve "çalışma koşullarını kötüleştiren serbest ticaret değil, yoksulluktur, yoksulluğa çare daha fazla ticaret ve iş yapmaktır. Böylece yaşam standartları yükselir" derken, dünya halklarının gözlerinin içine baka baka yalan söylüyor. Gündemlerine aldıkları MAI ile; yani ticari serbestliğin tahakkümü ile Angola ve Mısır'a ABD'li firmaların kendilerine düzenli olarak sağlayacakları zararlı atığı yaktı olarak kullanma şartıyla ücretsiz enerji santralleri kurmayı teklif etmesi gibi; Shell'in Diyarbakır içme sularını petrol aramak gerekçesiyle 30 yıldır kirletmesi gibi; 1986'dan başlayarak özellikle Almanya kaynaklı nükleer atıkların boş partiler halinde Güney Doğu Anadolu olmak üzere pek çok bölgeye gömülmesi sonucunda doğan sakat çocukların, konuşma yetisini yitiren insanların da sorumlusu; yaşamın her alanını kirletebilir, tüketebilir bir mal olarak gören kapitalizmdir. Paradan başka hiçbir merkez tanımayan ticari serbestlik ve onun ilkeleri (MAI vb.) hükümetleri, yabancı yatırımcıları yerli yatırımcılarla aynı koşullara tabi tutmaya zorlamaktadır. Yabancı yatırımcılara mülk edinme, belli bir oranda yerli hammadde ve yerli işgücü kullanma, daha yüksek vergi oranları vb. kısıtlamaların getirilmemesini MAI ile hükümetlere dayatmaktadır. Bedeli ödenmeden yapılan kamulaştırmalar yasaklanmaktadır. Ayrıca MAI'ye göre hükümetler yabancı yatırımları durdurduklarında, yatırımların karşılığı olan bedeli ve şirketlerin mali kayıplarını en kısa sürede ve tümüyle ödeyeceklerdir. Yabancı yatırım sonucunda elde

edilen kamu yurtdışına çıkarılması ve sermaye dolaşımını engelleyen tüm engellemeler kaldırılacaktır. Yabancı yatırımcı kamu yerel ortağı aracılığıyla ya da doğrudan yurtdışına çıkarabilecektir. MAI, yatırımcılara, yerel hükümetleri yerel mahkemeye verebilme hakkı getirmektedir. Böylece sürmekte olan bir yatinmin yerel bir kanuni uygulama vb. nedeniyle yanda kalması sonucu ortaya çıkan maddi kayıplar, mahkeme aracılığıyla hükümetler tarafından yatırımcılara ödenecektir. MAI'ye imza koyan bir ülke MAI hükümleriyle çelişen tüm kanun ve yönetmeliklerini iptal edecek ve gelecekte de benzeri kanun ve yönetmelikler çıkaramayacaktır. Şu anki biçimiyle MAI, yatırımcıların sorumlulukları, uymaları gereken kurallar, haksız rekabetin önlenmesi, işçi hakları, çevresel koruma vb. ... konulara dair bağlayıcı hükümler içermemektedir. Bu konuda OECD bünyesinde bulunan kuralların "tavsiye niteliğinde" benimsenmesi düşünülse de bunların herhangi bir bağlayıcılığı olmayacaktır. MAI'ye imza atan ülkeler antlaşma hükümlerine aykırı davranmayacakları ve antlaşmadan en az 5 yıl çıkamayacakları gibi; serbest ticareti ve yatırım hukukunu Güneyli az gelişmiş ülkelere dayatan da elbette yok-sulluğun kronikleşmesine neden olan serbest piyasa ekonomisidir. Yani kapitalizmdir.

AB'nin kendi kolonilerinden gelen muzları korumak için uyguladığı kota ve gümrük mevzuatı, DTÖ tarafından haksız bulunup "Chiquita" muz ithalatçılarına yük-lü miktarda para ödemesinden sonra; Türkiye'ye "Chiquita" muz ithal eden iki firmadan biri olan For Gıda Ticaret ve Pazarlama'nın ithal etmesinin yasaklanması nedeniyle Türkiye'nin AB gibi DTÖ nezdinde tazminatlarla karşı karşıya kalabileceğini öne sürerek Türkiye'yi uyuyordu. AB gibi zengin bloklar yine pazarı korumak adına DTÖ'nün milyar dolarlara varan tazminatlarını ithalatçı firmaya öderken, Türkiye gibi ülkelerin bu tazminatları ödeyemeyeceği açıktır. Yani serbest ticaretin ilkeleri karşılıklı politikaları maskesiyle Türkiye'ye dayatılarak, tarımsal alanda ve gıda sanayiinde ülke sağlığını tehlikeye sokmak pahasına her türlü ticari engelin kaldırılması hesaplanıyor. Serbest ticaretin insan sağlığını hiçe sayan, doğayı talan eden, emeği sömürgeleştiren ilkelerine karşı Seattle'da bir araya gelen onbinler, MAI uygulamalarını, ABD ile Avrupa Topluluğu arasında serbest ticareti amaçlayan Yeni Transatlantik görüşmelerini, DTÖ'nün liberal politikaları ile az gelişmiş ülkelerin doğal kaynaklarını sömürmesini, genetik mühendisliğiyle üretilen gıdaların insan sağlığına etkilerinin olumsuz yönü nedeniyle satışına yönelik engellerin DTÖ tarafından "kural dışı" ilan edilmesini, küresel ekonomi politikalarının 3. Dünya'ya dayatılan küresel sömürgeye dönüşmesini protesto ettiler. Bütün bu yürüyüşlerin başında efsanevi sendika lideri James Hoffa Junior vardı. Delegeterin kongre salonuna girmesini engelleyen kitlesel hareket, küresel anlamda bir bilincin önünü açtı. Gösteriler sonrasında Bill Clinton'ın

"Ticari anlaşmalarda çevre ve çalışma koşullarının dikkate alınması gerekiyor, çocuk işçi çalıştıran ülkelere ticaret ambargosu uygulamalıyız" sözleri, protestoların etkisini gösterdi. Cenevre'de aylardır süren hazırlık toplantılarının da belli bir görüş birliği sağlanamamasından dolayı, MAI gibi somut evrensel sömürü hukuku belgelerinin çıkamayacağını göstermesine karşın; DTÖ başkanı Mike Moore'un "Muharebeyi kaybetmiş olabiliriz ama bu bir savaştır ve kazanacağız" sözleri uluslararası sermayenin ve IMF'nin saldırılarının yapısal uyum programlarıyla genişleyerek devam edeceğini imliyordu. DTÖ ile ülkelere kabul ettiremedikleri piyasa ekonomisi stratejilerini, uluslararası sermayeyi kendi program ve hedeflerini IMF'nin para ve kredi politikaları aracılığıyla ülkelerin ekonomik programları haline getirdiler. 1994 yılında AET'ye alınmadan Gümrük Birliği anlaşmasının altına imza atan, ihracat yapabildiği korumacı alanları da IMF'nin dayatmalarıyla pazar ekonomisi koşullarına uyarlayan Türkiye yeni ve yine bir dönemeçte....

Ecevit ve bürokratların uçakta geçen uzun saatlerinden sonra IMF ile stand-by anlaşması altına atılan imzayla Türkiye sermaye sınıfı için yeni rant olanakları; halkı içinse yoksulluğun kapısını araladı. "Beklenmedik durumlarda kullanılmak üzere hazır bulundurulmuş fonlar"dan yararlanmak için IMF'ye verilen niyet mektubuna göre kamu bankalarının görev zarar uygulamalarına son verilecek, esnaf ve çiftçilere açılan kredilerin faizleri kademeli olarak yükseltilecek, bu kredilerin faizsiz olarak ertelenmesi uygulamasına son verilecek, memur maaş artışları %25 olarak belirlenen enflasyon hedefini aşmayacak, kamuda istihdam azaltılacak, özellikle geçici işçi sayısı düşürülecek, tarımda destekleme alımları 3 yıllık program sürecinde aşamalı olarak terk edilecek. Hazine borçlanma hedefi 5 milyar dolar olarak belirlendi. Özelleştirmelerden 5.2 milyar dolar gelir elde edilmesi planlanıyor. Uluslararası sermayenin ve DTÖ'nün talimatları doğrultusundaki IMF'nin tüm yapısal programlarını kabul eden Türkiye, stand-by anlaşması ile beklediği 10-15 milyar dolarlık yardım yerine 4 milyar dolar borç ile halkını ve doğal zenginliklerini satışa çıkarmış oldu. 4 milyar dolarlık mali destek (borçlanma) ile hiçbir şey yapamayacağını bilen aklı evvel ekonomistler tarımda sübvansiyonları, destekleme alımlarını kaldırıp, eğitimden sağlığa, enerjiye kadar kamu hizmeti alanına giren tüm sosyal kazanımları pazar ekonomisine kazandırmak için daha çok özelleştirme yapmaya mahkum edilmiş; daha doğrusu bu alana bilinçli bir şekilde itilmiş durumdadır. Faizle ve enflasyonla mücadele edeceğini iddia eden hükümetin 2000 yılı bütçesinin büyük bir çoğunluğu iç ve dış borç faiz ödemelerine gideceği bilindiğinden sanki uyum programıymışçasına yatırım ödenek ayrılmazken, eğitimin bütçedeki oranı %5'e, sağlığın %2'ye, kültürün %2'ye düşmüştür. Kültürün bütçedeki payı Unesco'nun ülkelere tavsiye ettiği oranın 5'te biridir.

DTÖ zirvesinde ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında tanım alanı geniş yer tutuyordu. Gen teknolojiyle az gelişmiş ülkeleri açlığa mahkum edecek politikalar ABD başta olmak üzere hiçbir gelişmiş ülke yapmazken; OECD ülkelerinde tarımsal destekleme oranlarının gelişmekte olan ülkelerin 2 katı olduğu bilinirken; Türkiye'nin tanım alanından elini çekmesine razı olan ekonomistler, aynı zamanda ülkeyi Hindistan'ın hummalı buğdaylarına, deli dana hastalıklı etlerine mahkum ediyor. Tarım ve Köyşleri Bakanı Hüsnü Yusuf Gökalp tarımı korumanın DTÖ kurallarına karşı gelmeden yapılması gerektiğini belirtirken kötü bir Tansu Çiller kuklası gibi saçma açıklamalarla ülke tanımını politikasızlığa daha doğrusu IMF bürokratlarının elinde uluslararası sermayenin yağmasına terk ediyordu. DTÖ toplantılarında Türkiye, Avrupa Birliği, Japonya, Güney Kore, Macaristan, Seattle toplantısındaki tikanıklığın aşılması için yeni ve geniş kapsamlı küresel ticaret görüşmelerinin yapılması konusunda ortak bir belge hazırlarken Türkiyeli bürokratlar her zaman olduğu gibi kraldan çok kralcı olmayı tercih ediyorlardı. Sermayenin küresel krizden kurtuluşu için halkını feda ederek naçizane bir katkı sunan faşist hükümet "ulusalci" politikalarından da aslında 18 Nisan seçimlerinden önce vazgeçeceklerinin sinyallerini veriyorlardı. Yaz boyu hanlı hanlı çalışıp IMF'nin yapısal uyum programlarının temel taşı olan özelleştirmelere anayasal bir temel atmaya uğraşan hükümet enerjide, sağlıkta, eğitimde başlayarak Türkiye'nin tüm yer altı ve yer üstü zenginliklerini sırf yatırım yapsınlar da nasıl yaparlarsa yapsınlar dercesine sermaye sınıfının önüne seriverdi. Evet bugün anlaşılır o ki IMF'nin eli TC ekonomistlerinin bekleğinden de sıkı çıktı. Şimdi bu kadar faizi, borcu ve silah yatırımını karşılamamanın tek bir yolu var: Özelleştirme.

Bu savaş bütçesinin ayaklarından biri olan uluslararası tahkim meclisten geçirildikten sonra, Dünya Bankası Türkiye Direktörü Ajay Chibber "Sevr hayaletini üzerinizden attınız. Bu sayede dış yatırımların artacağı gerçektir" derken, "Gelecek bin yılda Türkiye yeniden yapılandırma ve yabancı yatırımlar konferansı" çerçevesinde uluslararası sermayenin tahkim yasalarıyla piyasa ekonomisine Türkiye'nin göbekten bağlandığını belirtiyordu. MAI'nin Türkçe seslendirmesi olan tahkim 15 Ağustos 1999'da meclisten geçirilmeden önce, uluslararası tahkimin provasını yapan TC Enerji Bakanlığı ABD'nin başkenti Washington'daki Amerikan İş Konseyinin enerji yatırımları konulu seminerinde (1998) Kamu Hizmeti kavramının, imtiyazın yeniden tanımlanması gerektiğini dillendiriyor, 1998 Ocak ayında ABD ticaret bakanı William Daley "Eğer uluslararası tahkim sorunu çözülmezse Türkiye karanlıkta kalacak kreditorlerimiz, uluslararası tahkimi kabul etmeyen projelere finansman sağlamaya razı değiller" derken 1997 Ekiminde Amerikan Enerji Bakanı sözcüsü "Ortadoğu da-

hil tüm Türkiye eksenli bölgede enerji stratejilerimiz önümüzdeki yüzyılın ABD'nin dünya ekonomisinde ağırlığını pekiştirmesine bir adım atacaktır" diyordu. Amerikan merkezli dünya ekonomisinin yatırım şirketleri Türkiye'ye gelmeden önce yaptıkları lobi faaliyetleriyle tahkimi ANAP kanalıyla meclisin gündemine taşıyarak, emperyalist şirketlerin doğal kaynakları talan etmesine olanak tanıyan tahkim, meclisten geçirilmiştir. Yabancı ve yerli sermayeye yeni rant kapıları yaratmak amacıyla 'Türkiye'de enerji krizi var', 'Nükleer santral lazım' teraneleri 1984 yılından itibaren çıkarılan yasalarla enerji alanında doğal kaynakların yağmalanmasının önü açılmak istenmiş, özelleştirmelere yasal düzenlemelere hız verilmeye çalışılmışsa da 3096 sayılı elektrikte yap-işlet-devret ve işletme haklarını verilmesini düzenleyen yasa, 1994 yılında 3291 ve 3974 sayılı değişiklik, 4283 sayılı yap-işlet yasaları kamu hizmetlerinin yetersizliği gerekçesiyle yeni bir "kamu finansman yöntemi" olarak sunulmuş ancak uygulamalarına temel olan işlemler kamu hizmeti olduğundan imtiyaz sözleşmelerine konu olmuşlar ve Danıştay denetimine tabi kılınmıştır. Yani kamu hizmeti, uzun süreli bir idari sözleşme uyarınca, sermayesi, karı, zararı, hasar-kendisine ait olmak üzere özel hukuk kişilerince yerine getirilmesidir. İmtiyaz sözleşmeleri, genel olarak kamu hizmeti toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak için kamuya yönelik ve kamuya yararlı olan ve kamu kuruluşlarıca ya da kamu kuruluşunun sıkı denetimi altında özel kişilerce yürütülen hizmet olduğunda Anayasanın 155. maddesine göre imtiyaz sözleşmeleri Danıştay tarafından incelenmek zorundaydı.

Danıştay 47-125-155. maddelerinde meydana getirilen değişiklikler başıta, bir tahkim maddesinin anayasaya koyulması olarak değerlendirilmemelidir. Yapılan kamu hizmetini, imtiyaz kapsamından çıkararak Danıştay denetiminden kurtarmak aslında ulusal ve uluslararası sermayenin yaptıkları yatırımlarda hiçbir denetime tabii kalmamalarını sağlamak demektir.

Anayasanın 47. maddesinde, "Devlet, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişileri tarafından yürütülen yatırım ve hizmetlerden hangilerinin özel hukuk sözleşmeleri ile gerçek veya devredilebileceği kanunla belirlenir" diye eklenen 2. fıkrayla; kamunun yaptığı yatırımlardan hangisinin kamu hizmeti olup olmadığına yasama organı karar verir demektedir. Sanki kamu iktisadi teşebbüsleri veya kamu tüzel kişilerinin yaptıkları şey kamu hizmetinden başka bir şeymiş gibi bu kamu hizmetlerinden hangilerinin özel hukuk sözleşmesiyle düzenleneceğine karar veren yasama aynı zamanda hem yapılan kamu hizmetlerini Danıştay denetiminden, imtiyaz sözleşmesi olmaktan çıkartmakta hem de neyin kamu hizmeti neyin kamu hizmeti olmadığına karar vermek gibi bir yetki gasbı yapmaktadır.

Kamu hizmetlerinin özel hukuk sözleşmesi şeklinde düzenlenmesi, yani eşit iki taraf varmış gibi, hizmetten

yararlanan vatandaşların uğrayacakları zarar ya da herhangi bir sebeple sözleşmenin iptaline yönelik dava açma hakkını ortadan kaldırmaktadır. Diyelim ki nükleer santral için yapılacak sözleşme sonucunda, nükleer santralin bir kamu hizmeti olmadığına yasama organı karar verirse; üçüncü kişiler özel hukuk sözleşmesi alanında ancak tazminat davası açabilecek. Bu da "hakkın ihlal edilmesi" ile temellendirilecek. Hizmetle ilgili sözleşmenin iptaline yönelik dava açma hakkı, yürütmeyi durdurma hakkı sözkonusu olmayacaktır.

Yüzyirmi beşinci maddede yapılan birinci fıkrasına eklenen ikinci cümle ise: "Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyumsuzlukların milli ve milletlerarası tahkim yoluyla çözümlenmesi öngörülebilir."

Anayasanın 155. maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: "Danıştay; davaları görmek, Başbakan ve bakanlar kurlunca gönderilen kanun tasarıları ve kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında düşüncesini bildirmek tüzük tasarılarını incelemek, idari uyumsuzlukları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir."

Hala Danıştay'ın imtiyaz sözleşmelerini inceleme yetkisi Danıştay Kanununda var. İmtiyaz sözleşmelerini geri çevirme "bu sözleşme uygulanamaz" deme, dolayısıyla bunu hayata geçirmeme hakkı hala mevcut. Ancak hükümetin özelleştirmelerin önündeki Danıştay engelini kaldırmak için önümüzdeki dönemde uyum yasaları yoluyla Danıştay Yasasını değiştirmek isteyeceğini, enerjide plansız yapılaşma sonucu başgösteren son günlerdeki elektrik kesintilerine ilişkin olarak Ecevit'in elektrik kesintisinin ilk günü yaptığı açıklamada "Türkiye'nin karanlıkta kalacağını söylemiştik. Tahkim ile ilgili uyum yasalannın bir an önce meclisten geçip, yeni projeleri ve yatırımları yapmamızın zorunluluğu ortaya çıktı" derken uyum yasalannın bir tanesinin Danıştay denetiminde olan imtiyaz sözleşmelerine ilişkin Danıştay Yasasının değiştirilmesi olacağı açıktır. Anayasaya liberal hükümleri sokan 47-125-155. maddelerine karşın, Anayasanın 2. maddesinin sosyal hukuk devleti tanımı arasındaki çelişki anayasanın hukuksal olma boyutundan sıyrılarak hükümet eliyle siyasallaştırıldığını gösteriyor. Mahkemeler bundan böyle önlemlerine gelen davalarda sosyal hukuk devletine göre mi, 47. maddedeki özelleştirme maddesine göre mi karar veremeyeceğine, Anayasayı bir bütün olarak değerlendirmesi gerekeceğine göre bu karmaşıklıkla çözecek olan siyasal erk yakın gelecekte özelleştirmelere alıştırdığı halkı; eğitimin, sağlığın, bilimin, yaşamının paralı olduğunu halkın bilincine yer ettirmeye çalışıp; Anayasadaki sosyal hukuk devleti gibi halkın temel hak ve hürriyetlerinden sayılan Anayasal maddeleri kaldırmaya, yaşamı piyasalaştırmaya devam edeceği anlaşılacaktır.

Bugün Danıştayın verdiği kararla imtiyaz sözleşmesi olduğu kabul edilen bundan dolayı Danıştay denetimine tabi bulunan ve faaliyetlerine izin verilmeyen davalar arasında göze çarpanlar şunlardır:

Çanakale-Çan, Akkuyu Nükleer Santraline ilişkin inceleme, Birleşik Mühendislik Şirketi ile Çamlıhemşinliler arasındaki Fırtına Deresi Hidroelektrik Santral davası (BM Şirketi Tahkim'den yararlanmak için yabancı şirket ile ortak oldu), Eurogold Madencilik A.Ş. (Siyanür ile altın üretecek olan şirket) ile Bergama köylüleri arasındaki dava (Danıştay 1998 yılında köylüler lehine faaliyetin durdurulmasına karar verdi)... gibi onlara davanın Danıştay denetiminden kaçınıp Tahkim'e götürülmesi için bu uluslararası firmalar kendi ülkelerinin hükümetleri aracılığıyla lobi faaliyetleri yürüterek bu uyum yasalannın bir an önce çıkmasını beklemektedirler. 1998 yılında Yürütmeyi Durdurma Kararı verilen Bergama'daki siyanürlü maden işletmesinden iki yıldır iş makinelerini çekmeyen Eurogold A.Ş.'nin beklentisi de tam da yağmanın bu beklenen, açılması muhtemel kapisına dönüktür. Yine aynı şekilde Fırtına Vadisi'ne yapılması planlanan Dilek Güroluk Hidroelektrik santralinin durdurulmasına yönelik 205 Çamlıhemşinlinin Yürütmeyi Durdurma ve ÇED olumlu belgesinin iptali istemiyle Trabzon İdare Mahkemesi'ne açtığı davada mahkemenin "santralin yapılmasında iddia edildiği gibi üstün kamu yararını görülmemiştir. Üstün kamu yararını nitelikleri gözönüne alındığında bu doğal çevrenin korunmasıdır" kararına ekte Türkiye'nin kurulu enerji gücüne %0.4-0.6 oranı arasında katkı sağlayacak santralin geri dönüşü olmayan olumsuz etkileri olacağına dikkat çekilmesine rağmen santralin ihalesini alan Birleşik Mühendislik Şirketinin kendisine yabancı ortak olarak Tahkim'den yararlanma isteği BM'nin mahkeme kararına olmaksızın, bölgeden ayrılmayıp zararını halka tazmin ettirinceye kadar kalacağı ve bu sürenin kısılması için de şirketin siyasal olarak desteklediği ANAP ve Enerji Bakanının Fırtına Vadisi'nin mahkeme kararına rağmen mahvedilmesine, 56.000 ağacın kesilmesine, 2460 bitki türünün yok edilmesine, 535 ton dinamitle Türkiye florasının %28'ini oluşturan Fırtına'nın yok olmasına hizmet ettiği ve edeceği bugün hukuk ve halk toplam olarak doğanın ve yaşamın amacı kar etmekten başka bir şey olmayan şirketlere haraç mezar satıldığı, devredildiği ve Danıştay'ın elinden denetim yetkilerinin alınması istenmesi suretiyle halkın kendi yaşamı üzerinde yapılan tasarrufları durdurma, yön verme, belirleme hakkı ulusal ya da uluslararası sermayenin insafına terkedilmektedir.

"Fırtına Vadisi'ne bugün çok proje icra ediliyor. Buna sahip çıkmak ve desteklemek gerekiyor. Fırtına Vadisi'ndeki bu proje ile bölgenin enerji ihtiyacı karşılanacak. Yapılan bir nükleer santral değil, hidroelektrik santraldir. Modern ve büyük Türkiye'nin bu tür projelere ihtiyacı var" diyen Demirel Fırtına Vadisi için gös-

terdiği hukuka duyarlılığın aynısını hükümetin bir devlet ormanı olan Seka fidanlığını, Koç Üniversitesinin Rumeli Kampüsünün kurulması amacıyla tahsis edilmesi kararını Danıştay'ın İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 11.08.1999 tarihinde verdiği "yürütmeyi durdurma" karar ile bozdu; kampüsün açılış töreni sırasında bir gazeteci tarafından hatırlatılması üzerine Demirel "Bunu ne sen tayin edebilirsin ne de ben. Tamam mı? Açtım..." diyerek hukukun sermayenin çıkarları doğrultusunda siyasal iktidar tarafından bozuk paraya çevrildiğini resmediyordu sanki...

Ve yine aynı Demirel AGİT zirvesi görüşmeleri sırasında insan haklarına, temel hak ve hürriyetlerine verdiği önemi göstermeye çalışan mağrur bir kumandan edasıyla televizyonlardan halkına güzel günler bizi bekliyor diyerek Nazım Hikmet'ten Mehmet Akif'ten şiirlerle konuşmasını süsleyen fötr şapkalı kurdu oynuyordu.

AGİT İstanbul şartı, ülke haklarının artık uluslararası hukukunun ilkelerine tabi olacağına ulusal hukukun dayatmalarına karşın insan haklarına, temel hak ve hürriyetlere yapılan saldırılar karşısında uluslararası camianın bu ülkeye müeyyideler uygulayabileceği ve müdahale hakkı doğurabileceğini ilan etti. Daha henüz kendi hukuklarına uymayan yönetici eşrafı karanlıkta baykuş bulmuşçasına AGİT

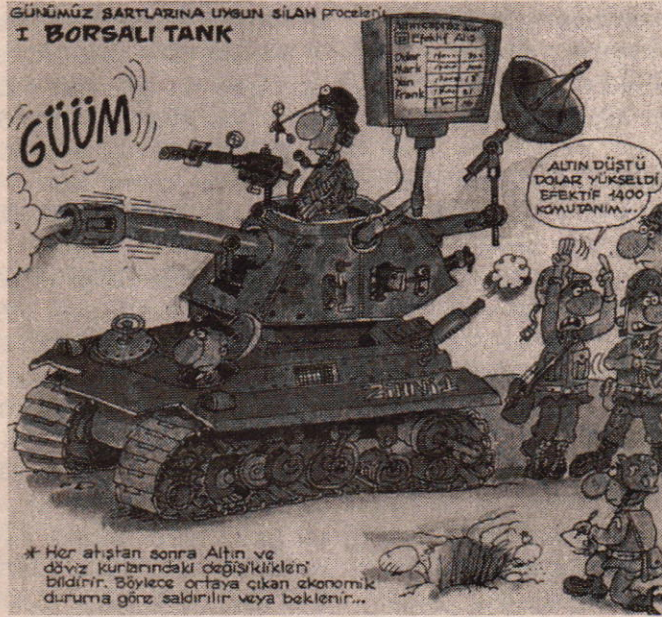
zirvesine imza atıverdi. Türkiye'nin AGİT çerçevesinde kabul ettiği 1994'te Budapeşte'de imzalanan güvenliğinin siyasi-askeri yönleriyle ilgili davranış ilkeleri; insan hakları, azınlık sorunları, temel hak ve hürriyetler perdesinin arkasında oynanan çadır tiyatrosu oyuncularından Türkiye'ye nasıl bir figüranlık (hem de her sahnede) biçildiğini gösteriyordu. Bu ilkelerin 22. maddesinde: "... her taraf devlet, güvenlik ihtiyaçlarını dikkate alarak, askeri harcamalarını sınırlandırmaya çalışarak ve silahlı kuvvetlerle ilgili bilgilerin saydamlığını ve kamuoyuna açıklığını sağlayacaktır."; 23. maddesinde "Bütün taraf devletler, silahlı kuvvetler mensuplarının temel haklarını kullanmalarını güven altına alacakları gibi silahlı kuvvetlerin siyasi bakımdan tarafsız olmasını sağlayacaktır." Toplumun şeffaflaştırılması, demokrasinin işlerlik kazınması, savaş gibi doğa ve insanı durumların ortadan kal-

dınmasına yönelik atılmış adımlar gibi görünmesine karşın, kazın ayağı hiç de öyle değildir.

Türkiye'nin bulunduğu bölgede, 1990'ların başında Körfez Bölgesinde ve son dört yılda Balkanlarda olmak üzere NATO güçleriyle askeri bütünlüğünü bölge ülkelerinde göstermiş ve bu anlamda zora dayalı bir meşruiyet elde etmiş olan ABD'nin Türkiye'yi bir savaş bölgesinin tahteravallisine çevirerek; ekonomik olarak IMF, DTÖ, uluslararası tahkimle kısıpaca aldığı ülkenin askeri politikalarında AGİT sonrasında Kafkaslar-Ortadoğu-Balkanlar bölgesine gerilmiş bir ağıla NATO tarafından belirlenmesinin önu açılmıştır. AGİT zirvesi görüşmeleri yapılırken dünya üzerindeki biyolojik, konvansiyonel, nükleer silahlanmanın durdurulmasına yönelik anlaşma ABD'nin ülkesindeki uluslararası nükleer lobinin baskısıyla imza atması, AB'ye üye ülkelerin NATO'nun Kosova operasyonu sırasında; askeri ve siyasi olarak sö-

nük kalmalarından dolayı; AB'ye, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği (AGSK) kapsamında askeri donanım kazandırma çalışmaları, 2002-2003 yıllarında 40-60 bin arasında bir askeri kapasiteye sahip gücün işlevsel hale getirilmeye çalışılması, Kosova gibi olayalara müdahalenin hedeflenmesi ve bu bağlamda Türkiye'nin kıta güvenliği konusunda denge rolü biçen AB'nin Batı Avrupa Birliği (BAB) yetkilileri

Fransa, İngiltere, İspanya, Almanya, Hollanda, İtalya 9 milyar dolarlık silah ihracatıyla hem kendi dışında kalan bölgeleri "statik ve soğuk savaş döneminin silahlarıyla silahlandırarak" hem de savaş teknolojilerini geliştirebilecektir. Yani kısa dönemde; Balkanlarda uzun dönemde Türkiye'nin etrafındaki bölgelerde etkinlik kurabilecek; ABD'nin NATO'suna karşın bu bölgelere askeri müdahale yeteneğine sahip donanıma ulaşmanın yanısını verirken, bugünden yanna insan hakları ve benzeri nedenlerle her türlü ekonomik, siyasi, askeri müdahalenin önu açılmaktadır. Az gelişmiş ülkelerin geliştirilen bu savaş stratejilerine karşı kendilerini korumak isteyecekleri açıktır. Bu da dünya ölçeğinde önu alınmaz bir silahlanma yarış demektir. Halkların tüm emeği ve maddi birikimi bu savaş ekonomisine akıtılmaya çalışılmaktadır.

AGİT zirvesinin arkasında dönen bu silahlanma yarış, ABD'ni NATO aracılığıyla, AB'nin BAB'la yaptığı askeri politikaların Türkiye için anlamı ise uluslararası tahkimden, MAI'den, DTÖ'nün ilkelerinden bağımsız ve farklı değildir. Ekonomik olarak bağımlı hale getirdikleri ülkeleri kendi silah sanayilerinin pazarları haline dönüştüren egemenler 'tarihin sonu'nu değil insanlığın sonunu getirecek bir hırsla dünyayı yağmalıyorlar. NATO genişletme komitesinin başkanı Bruce L. Jackson'ın aynı zamanda dünyanın en büyük silah şirketi Lockheed Martin Corp'un stratejik planlama genel müdürü olması asker, sermaye, yönetenler üçlüsünün evrensel paslaşmasını resmediyordu. Hükümetler kanalıyla geri kalmış ülkelerin ekonomilerini bağımlı hale getirip; 'iç çatışma çıkart, silah satın almalan için borçlandır, silah sat' sonra o ülke yok olma tehlikesi geçiriyor, insan hakları ihlalleri var, doğa katlediliyor de ve NATO gibi askeri güçleriyle o ülkeye müdahale et ve tüm emeğini, yeraltı zenginliklerini, tarihini, kültürünü, doğasını sömür. İşte Türkiye'ye bölgede bu sömürü ağının işlenmesi için teklif edilen her türlü siyasal görünümü rüşvet, "davetleri kabulümüzdür" kompleksiyle kabul etmiştir.

Kafkaslar üzerindeki Rusya-ABD çekişmesinde belirleyici olan Hazar Petrollerinin Bakü-Ceyhan boru hattıyla Türkiye'den Avrupa pazarlarına akıtılacak olması Türkiye'nin ağzına sürülen bir parmak baldan başka bir şey olmadığını göremeyen Türk siyasilerine göre, Bakü-Ceyhan konusunda ABD'liler daha gerçekçi konuşuyordu. Clinton yapılan anlaşmanın Avrupa'nın güvenliği, global ekonomi ve hatta ABD ekonomisine katkı sağlayacağını söylüyordu. Rusya Dışişleri Bakanı Yardımcısı Ivanov "Bakü-Ceyhan boru hattı anlaşmasını Kafkaslarda egemenlik kurmak isteyen ABD'nin siyasi baskısıyla gerçekleştiğini, bu konudaki sorun Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre değil; Hazar bölgesinin hukuki statüsüne yön verecek şekilde belirlendi" diyordu. Gerçekten de akıp akmayacağı belli olmayan bir petrol boru hattının döşenmesi hem ABD'nin bölgede Türkiye merkezli nüfuz elde etmesine neden olurken; hem de boru hattının döşenme ihalelerinin %80'ini alan ABD'li şirketlere garantörü Türkiye olan karlı bir rant alanı yaratılmıştır. Aynı zamanda yapılan sözleşmeye, boru hattının geçeceği bölgeye dair insanî ve çevresel zararlara karşı hiçbir bağlayıcı ilke koyulmamıştır. Daha 1995 yılında İran ile Türkiye arasında 23 yıllığına imzalanan doğalgaz anlaşmasından yılda 5.7 milyon metreküp gaz vermeyi taahhüt eden İran inşaatı başlamadan, Türkiye kendi bölgesindeki hatı dört ayrı projeye bölerek dört ayrı müteahhitlik şirketine ihale ediyor, paralarını da ödüyor; ama bugün durum şudur ki, yapılan anlaşmaya rağmen İran doğalgazının tamamını kendisi kullanıyor ve hatta Türkmenistan'dan gaz ithal ediyor, durum böyle olunca aslında Bakü-Ceyhan boru hattı da döşense bile petrol akacağı belli değildir. Tem-

muz 1997 tarihinde varil fiyatı 8.5 dolar olan petrolün bugünkü varil fiyatı 26 dolara fırlamıştır. Petrol boru hattının yapılmasına yol açan dünya piyasalarındaki petrol fiyatlarının artışı, spekülasyon ve mali piyasalar kanalıyla petrol fiyatlarının düşmesine neden olursa (ki bu muhtemel bir gelişmedir) o zaman ikinci bir İran doğalgaz boru hattına; borusu olan ama petrolü olmayan bir ülke konumuna düşebiliriz. Aynı zamanda ülke ihtiyaçları gözetilmeden getirilecek bu petrol önümüzdeki yıllarda arabalarında ve sanayi kuruluşlarında güneş enerjisi ve benzeri alternatif teknolojilere yönelen batıya bu enerjiyi satmanın pek olanağı yoktur. Türkiye'de satılan bu enerjiyi, batı fiyatlarından alacak ve sadece boru hattının ülkemizden geçişine yönelik her yıl 100 milyon dolar geçiş ücreti alacaktır. Tüm bu farazlere rağmen tek gerçek şu ki, önümüzdeki dönemde gerçekleşme olasılığı olmayan; siyasal, ekonomik, politik süreçlere bağlı olan Bakü-Ceyhan boru hattı kanalıyla ABD, Kafkaslarda enerji politikaları üzerinden stratejik bir konuma yükselmiştir. Ortadoğu'da, Balkanlardaki üstünlüğünü ve egemenliğini Kafkaslara da böylece taşımanın yolu açılmıştır. Yaratılan büyük rant ile gerçekleşmesi muhtemel bir yatırım için müteahhitlere milyon dolarların kapısı açılmıştır.

DÜNYA ENERJİ KONSEYİ

AGİT

NÜKLEER ENERJİ VE ONUN LOBİSİ

Başbakan Ecevit'in 26.09.1999-01.10.1999 tarihleri arasında ABD'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında enerji konularında ayrı olarak görüştüğü ABD Başkan Yardımcısı Al Gore'nun nükleer santral konusunu gündeme getirdiği ve "ülkemize yatırım yapılmasını istiyorsanız, bu yatırımların enerjisinin nükleer santrallerle karşılamanız" diyordu. Gore-Ecevit görüşmesinde nükleer gücün "başşçı" amaçlarla kullanılmasına ilişkin anlaşmanın imzalanmasının kararlaştırıldığı, Clinton'ın 15-19 Kasım 1999 tarihleri arasında yaptığı Türkiye ziyareti sırasında üzerinde anlaşılan metnin imzalandığı bildirildi. ABD'li yetkililer "ABD'nin Akkuyu Nükleer Santrali projesine katılabilmesi için Türkiye'nin daha önce bazı Avrupa ülkeleriyle imzaladığı gibi nükleer gücün başşçı amaçlarla kullanılacağına dair bir belge imzalanması gerekiyordu. Bu anlaşmanın imzalanmasıyla ABD'li Westinghouse şirketini dezavantajlı durumdan kurtarmıştır" diyordu. 1950'lerin başında 2000 yılına kadar 1000 nükleer santral kurmayı hedefleyen ABD, nükleerin zararlı etkilerinden ve atıklarından dolayı bu rakamı 103'te tutmuş; fakat ülkesinde etkin bir lobi faaliyeti yapan nükleer şirketlerin ABD Hükümeti kanalıyla onlarca pazar yaratmış; nükleer silah başlığı, nükleer tesis, nükleer silah satışını bu şirketler için hükümet nezdinde organize etmiştir. Filipinler'de Marcus Hükümeti döneminde bir nükleer santralin yapımı için IMF kanalıyla 2.2 milyar dolar dış borçlanmaya gidildi. ABD gazeteleri santralin yapımını üstlenen şirketin,

diktatöre 80 milyon dolar rüşvet verdiği ve asıl yapım bedelinin iki kat bedelle ihaleyi kazandığını yazdılar. Marcus iktidarının devrilmesinden sonra iktidara gelenler santrali hiç çalıştırmadılar. Çünkü santral birinci derece deprem bölgesinde yapılmıştı. Bugün Filipinler halkı, alınan borcun karşılığında 335000 dolar günlük faiz ödemektedir.

22 Kasım 1999 günü Milliyet Gazetesi ile yaptığı söyleşide Enerji Bakanı Cumhur Ersümer "Eğer Türkiye nükleer santralin yapımına bugün de karar vermezse enerji bakanı olarak bunu 'biz nükleer santral yapmak istemiyoruz' olarak algılanm" diyordu. Türkiye'de çeşit olması açısından mutlaka bir nükleer santrale ihtiyacı olduğunu söyleyen Ersümer, kuruyemişçiden fıstık almış gibi "Ben çok sağlıklı ve çevre dostu bir enerji olduğunu düşünüyorum. Etrafımız bunlarla dolu. 10 şiddetindeki depreme dayanıklı yapıyorlarmış." dedikten bir hafta sonra İstanbul, Ankara, Bursa karanlıkta kaldı. Rusya'dan gelen doğalgaz basıncının düşük olduğu gerekçesiyle doğalgaz verilmeyen şehirler ikili kısıca alındı: "Nükleer enerji ve mavi akım projeleri şart" yapılan elektrik kesintilerinin birkaç gün sürmesinin ve semtlerde günün belirli saatlerde bu kesintinin yapılmasının elektrik enerjisinin olmamasından değil; halkın elektrik kesintileri yoluyla nükleer enerjiye ikna olacağını umdundandı. Mersin, Adana, Tarsus bölgesinde günde altı saate varan elektrik kesintilerine rağmen şehrin içindeki 75. yi tabelalarına ve mağazaların çok renkli vitrinlerine nereden elektrik bulunduğu merak konusuydu. Çünkü Süleyman Demirel denilen Cumhurbaşkanı'nın bile günde altı kez elektriği kesiliyordu. Bu açıklamayı yaptıktan bir gün sonra Ankara Sanayi Odasının enerji sempozyumuna katılan Demirel "Nükleer enerjiye de, nükleer teknolojiye de ihtiyacımız var" diyordu ve ekliyordu: "Ben de çevreciyim; ama bu kafayla 2000'li yıllara giremeyiz". Çevreciliği TEMA'nın panellerinde erozyonu orduların komutanı ilan edilmekten öteye geçmeyen, Seka Fidanlığının Koç'a verilmesini durduran Danıştay kararına karşı "Ormanı vermezlerse, ben Çankaya'nın bahçesini veririm" diyen Demirel'in nükleer gözlüklü açıklamasını yaptığı gün, liderler zirvesinde yapılan açıklamanın sözcülüğünü yapan Ecevit "Nükleer enerji santrali konusunda görüştük, zaten böyle bir santral kurulması görüşü hükümet kurulurken benimsenmişti. Bunun ayrıntılarına konusunda yoğun bir çalışma yapılması karar verildi" dedi.

Türkiye'nin bugün ne kadar, nasıl ve hangi program dahilinde enerjiye ihtiyacı olacağı konusunda çalışmalar yapan Elektrik Mühendisleri Odalarının ve Devlet Planlama Teşkilatı'nın verilerini gözardı ederek, 'önce biz nükleer enerjiye karar veririz sonra da ihtiyacımız var mı yok mu onun etüdünü yaparız' diyordu devlet erkani... Bundan sonra halkın ve sivil toplumun taleplerine kulak tıkamayacağına diye yemin billah eden hü-

kümet, altına imza attığı onlarca demokrasi, binlerce insan ve çevre sözcüğü geçen metinlere göre değil; "vatanını ve milletini seven her Türk nükleer ister" diye uydurduğu namelerine göre; her şeyi sevgili halkı için yapıyordu.

26 bin MW kurulu gücü bulunan ve enerji tüketimi 18 bin MW olan Türkiye'de; 1980'lerden beri "enerji krizi" tehdidiyle yabancı şirketlerin tüm doğal kaynakların yağmalanmasına yönelik çabaları ve son dönemdeki kamuoyu oluşturma girişimleri nükleerin bir zorunluluk değil, siyasal bir tercih olduğunu gösteriyor. DPT'nin 2005 yılı itibarıyla elektrik enerjisi üretmek için kullanılacak doğalgaz ihtiyacının 15 milyar metreküp olacağını söylerken "doğalgaz konusunda yapılan yatırımları anlamakta güçlük çektiğini" enerji bakanlığına bildirmişti.

BOTAŞ'ın aynı tarih için 30 milyar metreküp ihtiyaç göstermesini eleştiriyor ve ihtiyacımız olmayan 15 milyar metreküp için anlaşmalar imzalanıyor ve doğalgazı almayacak olsak da anlaşmalarda yen alan "al ya da öde" maddesine göre bu doğalgazın parası ödenmek zorunda. Enerji alanında alternatif özkaynaklara yönelik (rüzgar, jeotermal, katı atık, su) projeler yatırımlara dönüştürülemediğinden, enerji gibi merkezi bir sistemle üretimi, dağıtım, satışı ve planlanması yapılması gereken stratejik bir alanda yapılan özelleştirmeler yoluyla dağıtım üretim şirketlere ayrılmış. Yaratılan koordinasyonsuzluk bugün yaşanan elektrik sıkıntılına neden olmaktadır. Elektrik dağıtım şebekelerinde 100 birimin 25 birimi kayıpken ve bu şebekelerde yapılacak yenilenmelerle bu %25'lik enerji kaybının ülke ekonomisine kazandınlacağı bilinmesine ve bu şekilde kazandınlan enerjinin üç nükleer enerji santralinin ürettiği enerji miktarına eşit olduğu gözönüne alınacak olduğu yapılan yatırımların, ihalelerin 'dostlar alışverişte görsün'den başka bir şey olmadığı açıktır.

Özelleştirmeler yoluyla enerji alımında her türlü bilimsel ve akademik veriye kulak tıkayan, "nükleer santrale hayır diyen geri zekalıdır" diyenleri tekrar uyandırıyor; ülkenin ve dünyanın geleceğini ipotek altına alan nükleer santral ihalesinin açıklanacağı 31.12.1999 tarihinden önce hükümetin ve ilgili kurum ve kuruluşların ihaleden vazgeçtiklerine yönelik açıklamada bulunmalarını çocuklarımız ve tüm insanlık tarihi için istiyoruz. Yapmaya kalkıştıkları santralin sorumluluğunu ne eli kalem tutan bürokratlar, ne de onların elini tutan efendileri alabilir.

Akkuyu nükleer santral ihalesinin açıklanması beklenen tarih olan 31.12.1999'dan önce, açılan santralin ihalesini, 2872 sayılı çevre yasası ve çevresel etki değerlendirme yönetmeliğine göre ÇED olumlu belgesi alınmadan, yasa hükmüne aykırı olarak açılmış olmasına karşın TEAŞ, son günlerde Çukurova Üniversitesi'nden Akkuyu'nun bulunduğu yerin Ecemiş fay hattına uzak olduğu ve nükleer santralin depremden etkilenmeye-

ceğine yönelik rapor almaya çalışıyor. Kamuoyundan kaçınılmaya çalışılan bütün bu girişimlerin arkasında yer alan ve Akkuyu ihalesine giren AECL (Kanada), Westinghouse-Mitsubishi (ABD-Japonya), Framatom-Siemens (Fransa-Almanya) şirketlerinin lobi faaliyetleri kırıncı kırıncı devam ediyor, bürokratlara rüşvetin ve dünyaya gezilerinin yolunu açıyor.

1978'den bu yana santral kurmayan ABD, Çernobil kazasından sonra inşaatı devam eden 116 santrali durdurdu. İsveç, yapılan oylama sonucu nükleer santrallerini 2010 yılına kadar kapatıyor. Almanya, nükleer santrallerini kapatma kararı aldığını, ve mevcut santrallerin ancak 20 yılda kapatılabileceğini açıkladı. Almanya'nın parasal imkanları ve teknolojik birikimi ancak böyle bir süreci gerektiriyor.

Bunun birinci nedeni: Nükleer santrallerden çıkan radyoaktif atıklarına nasıl bir çözüm bulunacağına bilinmemesidir. Çelik kasalarla ya uzaya gönderilen ya da toprağa gömülen bu atıklar, kasalar çatlayıp toprağa karıştığında doğacak çevresel kirlenmenin sonucunu bugün Çernobil'de, ABD'de, Japonya'da Nagazaki ve Hiroşima'da yaşıyorken en son Türkiye'de İkitelli'de meydana gelen radyasyon kazası, radyoaktif maddenin yararlanma ömrünün tamamlanmış olmasından dolayı ucuz atıldı.

Diker İlaç Firması tarafından kanser tedavisi için yurt dışından getirilen, yasal prosedür gereği kaplanarak alınan kobalt artığının, getirilen ülkeye geri gönderilmesi gerekirken; artık için "bir hurdacıya satın gitsin" denilmesi özellikle Türkiye'nin insanına ve çevresine bu-

gün bu duyarsızlığıyla nükleer risk alma lüksü olmadığını ispatıdır.

İkinci nedeni; kazalar ve sızıntılardır. Çernobil'den sonra kamuoyunun konunun üzerine gitmesi 400 civarındaki nükleer kazanın öğrenilmesine neden oldu. Bu alanda 1950'den sonra 2000 yılına kadar binlerce nükleer santral kurulacağı varsayımına dayanarak kurulan şirketler, gelişmiş ülkelerde çevresel maliyetlerle birlikte ekonomik olarak çok pahalıya malolan nükleer santralleri aynı zamanda insan sağlığına verdiği zararlar, geri dönüşümü olmayan doğanın yıkımı, toprakların, suyun radyoaktif maddelerle kirlenmesi nedeniyle nükleer santrallerini kapatırken, pazarlarını kaybetmek istemeyen nükleer lobi, Türkiye gibi ülkelerde yıllardır bu santralleri kurmaya çalışmaktadır. Akkuyu ve Akkımın

ile başlayıp, 11 adet nükleer santral kurma projesiyle 80 milyar dolarlık karlı bir pazar, nükleer lobiyeye sunulurken santral kurulması halinde yetişmiş elemanı, yedek parçayı vb. her türlü teknik donanımı ithal etmek zorunda kalacak olan Türkiye; enerji gibi her anlamda stratejik bir alanı yabancı tekellerin insafına bırakarak; ülkenin geleceğini uluslararası sermayeye devretmektedir.

Ülkenin ihtiyaçları gözetilmeden, bu ihtiyaçlar bilimsel verilere dayandırılmadan, halkın talepleri ve önerileri göz önünde bulundurulmadan, geleceğimiz bir avuç siyasetçi, bürokrat, sermayedar yoluyla uluslararası şirketlerin dayatmalarına; talana, yağmaya uygun olarak yapılan anayasal değişikliklerle; MAI, MIGA, DTÖ, IMF, NATO gibi ulusüstü sömürü kurumlarının programlarına kayıtsız şartsız verilen onayla insanlık tarihinin yok oluşunun kapısını arıyor.

Bugün Seattle'daki uyanya nükleer santralcilerin ve geleceğimizi satanların da ihtiyacı var. Tüketim alışkanlıklarımızı değiştirecek, ülkenin alternatif enerji kaynaklarına yatırım yapacak bilim insanlarını, halkın, meslek odalarının nasıl ve kimin için bir enerji teknolojisi geliştirileceği yönünde söz, karar ve yetki sahibi olacağı, siyasilerin ve bürokratların yönlendirildiği politikalarla belirlenmiş geleceğe değil, doğanın ve insanlık tarihinin korunmasına yönelik somut önerilerin geliştirileceği yapılanmaların geniş katımlarla sağlanacağı, hukukun işlevselleştirilip "ben yaktım, yapım, oldu" denilemeyeceği bir ülkeyi kurmak için bu uyarıların bilincimizden çıkıp, amaca yönelik doğal yaşamın korunması için hedef gözetilen siyasallaşmış bir eylem çizgisine ihtiyacı olduğu açıktır. Çünkü **biz domates ve ekmeği, nükleer ve sığınardan daha çok seviyoruz.**

Hasan Ünder tarafından yazılan "Çevre Felsefesi" kitabının içeriğini aktarmak gerekirse; öncelikle çevre kavramı tanımlanmaya çalışılmış, çevre sorunlarının tarihçesinden ve çevrenin felsefi bir sorun haline gelmesinden söz edilmiştir.

Daha sonra 'modern' batı uygarlığında başkin olan Mekanist Dünya Görüşü ve onun insan-doğa, bilgi sorunu, ruh-beden, toplum ve insan doğası, etik gibi temel felsefi sorunlara bakışı incelenmiştir.

Mekanist görüşten kaynaklanan anlayışlara karşı alternatif bir dünya görüşü Ekolojik Görüş ve bu başlık altında toplanan felsefi düşünceler çevre merkezilik, hayvan merkezilik, yaşam merkezilik, kaynak korumacılık vb açıklanmıştır. Tannıcı etik başlığı altında dinlerin çevreye karşı tutumları, insan merkezilere ve tekno-merkezilere ait görüşler, çevre sorunlarının ancak eğretilmelerle çözülebileceğine inanan Hardin'in Cankurtaran Sandalı Etiği son derece ilginçtir.

En son ekolojik görüşün siyaset ve eğitime ilişkin içermelerine işaret edilmiş ve verilmesi gereken eğitimin içeriğinin ve amacının ekolojik görüşü zihinlere işlemek olduğu belirtilmiştir.

Bu noktada şu andaki eğitimi betimlemek adına Can Yücel'in 'Nerede Nerede' adlı şiirini hatırlamak yerinde olur.

Bu memleket nerede ağaçlarımız diye bağıyor:

"Nerede bizim ağaçlarımız?

Nerede ardıçlar, nerede çamlar?

Nerede söğütler,

nerede çınarlar?

Bu memleket nerede

ağaçlarımız diye bağıyor

Hepsi nerede?

Soruyorum

ben de bu memleketin

Geleceğinden bahsedem

p... nerede?

Bunlar öğrenmişler çocuk şarkısın.

-Öğretiyorlar da üstelik-

Baltalar elmâk, üz gideriz orma na.

Verilen eğitim bu şekildeyken ağaç ve toprak konusunda uygulamanın da 'ağaç kes, tarla yap, toprağı akıt, çoraklaşır, yeniden ağaç

"Çevre felsefesi"ne bakış

kes ya da yak' şeklinde eğitimden farklı olmadığını saptamak zor değildir.

Doğal dünyayı ve insanın doğal dünyayla ilişkisini inceleyen felsefi soruşturma etkinliği olan 'Çevre Felsefesi', bu felsefeye ilişkin düşünceler açık bir anlamla okuyucuya sunulmuştur.

Özellikle Mekanist dünya görüşünün insanı makineleştirip doğadan kopardığının, ulaşılmak isteneni de sanattan, şiirden ve diğer 'romantik saçmalıklarla' bir anlamda yaşamdan yoksul; bencil, hırslı, maddi, haz ve çıkar peşinde koşan ve çevre sineği, yabancılaşmış, mekâk, aynı şablünü insan tipi yaratmış ve bu fark edilmesini okuyucuların başına neden olmaktadır.

Çevre felsefesinin bu bir bitirilen söylenmiş ve çevre sorunlarına karşı bir felsefi yaklaşım ve çevre hareketi için bir ilham kaynağı olarak etkinliğe bu amaçla isteyen herkesin bu kitabı okuması gerekmektedir.

ÇEVRE FELSEFESİ

Sorun; belirli bir nesnel durumla ilgili olarak insanların öznel değerlendirmesine bağlı olarak beliren bir rahatsızlıktır. Sorunun özelliği;

insanın çevresiyle ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmasıdır.

Bugün bütün dünyada toplumların geniş kesimleri tarafından değilse bile etkili kişi ve baskı grupları tarafından sorun olarak algılanmaktadır. Gerek ulusal, gerekse uluslararası düzeyde çevre sorunları gündemin ön sıralarına yerleşmiştir.

Çevre Sorunlarının Tarihçesi:

İnsan-doğa ilişkilerinin sonucu olarak ortaya çıkan çevre durumlarının yaygınlaşması ve ciddi bir sorun olarak algılanması çok eskilere gitmez. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bazı olaylar dikkat çeker: 1943'te Los Angeles kentinde fark edilen duman, savaş sırasında ilk olarak üretilen atom bombası, insan yapısı radyoaktif elementler, 1944'te yaygın olarak kullanılmaya başlanan DDT, 1946'da sabunun yerini almaya başlayan deterjanlar ve savaş sonrası çöp sorununa katkıda bulunan sentetik plastikler ilk dikkati çeken olaylardır. Bu ürünlerin çevre üzerindeki global kirlenici etkisinin fark edilmesi 1950'lerin sonlarıyla 60'ların başlarına rastlar.

Savaş sonrası hızlanan kalkınma çabaları, silahlanma yarışları, tahrip güzü yüksek silahların kullanıldığı savaşlar, nükleer denemeler biyosferdeki dengeyi bozmuş; sağlık koşullarındaki iyileştirmelere bağlı olarak hızla artan dünya nüfusu ve yükselen yaşam standartları beklentisi gibi gelişmeler doğal kaynakların hızla tüketilmesine, diğer canlıların yaşama alanlarının daralmasına ve dolayısıyla biyolojik çeşitliliğin azalmasına yol açmıştır. Sorunlar listesine her gün yenileri eklenmeye devam etmektedir.

Çevre sorunlarının kapsam ve yoğunluğundaki artışa koşut olarak çevre sorunlarına ekonomik, politik, sanatsal ve entelektüel ilgi de artmakta, çözüm arayışları yoğunlaşmaktadır.

Çevre kavramı iki ögeyi içerir.

1. Çevrelenen: Organizma

(çevre organizmanın dışında kalan organizmanın biyolojik doğasını etkileyen bütün faktörleri kapsar)

2. Çevreleyen: Onun büyüyüp geliştiği ortamları kapsar.

Dış-ç çevre aynı bir organizmanın ya da bir türün içinde yaşadığı çevre tipine işaret etmek için 'habitat' deyimini kullanılır. 70'lerden sonraki çevre sorunları bağlamında sürüp giden felsefi tartışmaları ele alınca çevre sözcüğü, insani olmayan varlıklara ve mekanlara, özellikle de yaban ve doğal olan şeylere işaret eder: Evcil ve yaban hayvanlar, kültür bitkileri, doğal bitkiler, yaban varlıkların yaşadığı ortamlar (Habitatlar ya da eko sistemler)

1. İnsanların oluşturduğu mekanlar.

2. İnsanlaşmış mekanlar (Tarlalar, çiftlikler) insanların ürettiği bitkiler, evcil hayvanlar

3. Yaban hayat alanları ve içindeki yabancı bitki ve hayvanlar.

1. ve 2. maddeler; insan dışındaki canlılara çevre oluşturmadığı sürece insanın doğal çevresiyle ilgilenen, insanın doğal varlıklara zarar veren eylemlerini protesto eden çevre merkezilerden çok; insan refahı akımı içinde yer alan çevrecilerin ilgi alanına girer. Çevre merkezilerin korunmaya değer gördükleri doğa, kültürün etkisinde kalmamış, insan eli değmemiş, veya insanlaşmamış doğadır. Bu anlamda "çevreyi-doğayı korumak" doğal varlıkları ve onların yaşadığı doğal ortamı insana karşı korumak demek, çevre etiği insan-insan ilişkileri hakkında değil, insanların diğer canlılarla ya da onların türleriyle (bitki-hayvan) ilişkileri hakkındaki etikdir. Gerçek çevreci eylem yaban hayatın korunması üstünde odaklaşan eylemdir. Bu bakımdan "Caretta Caretaların Kurtarılması" çevreci için en tipik eylem doğa korumacılığıdır.

Batı kültürünün önemli bileşenlerinden olan Yahudi-Hıristiyan dinsel gelenek içinde doğaya karşı

hoşgör bir tutumu teşvik eden sıkı bir insan merkezilik barındırsa da; modern çevrecilikte belirgin bir biçimde fark edilen insan sevmesizlik eğilimini, insana karşı doğa anlayışını, el değmemiş doğa tutkusunu ve ilk günah öncesi insan-doğa uyumuna dönüş özlemini de bannırmaktadır.

Modern çevre hareketi ilk günahla ortaya çıkan insan ve doğa durumundan bir kurtuluş hareketi olarak görülebilir.

İlk kurtuluş reçetesi; insansız, tanı tarafından yaratılmış ya da evrim sürecinde kendiliğinden oluşmuş, doğaya dönmektir. Çevrecinin görevi; insana haddini bildirmek, insan olmayan varlıkların refahını, mutluluğunu ve yaşam hakkını, insanlara karşı korumaktır. Bu grupta insan merkezilik ve hümanizm karşıtlığını insandan nefrete ve ilkelciliğe vurduranlar vardır.

İkinci reçete; ilk günah öncesi cennet bahçesindeki insanın diğer yaratıklarla olan "doğal" ve "masum" ilişkisini yeniden kurmayı önerir. İnsana diğer varlıkların arasında ayrıcalıklı bir statü tanı. Bu ayrıcalıkların karşısında sorumluluk da yükler. Bu grupta zayıf insan merkeziler ve hümanist geleneğin etkisinde olanlar vardır.

Çevrenin felsefi bir sorun haline gelmesi: Çevre felsefesi, sorun olarak algılanan çevre durumlarının güdülediği ya da uyardığı reflektif (tartımlı) bir düşünüş ve onun ürünleridir. Çevre sorunlarına felsefi ilginin başlangıçları 1960'larda Üçüncü Dünya ülkelerindeki hızlı nüfus artışının yarattığı beslenme sorunu ve çevre üzerinde yarattığı baskı, bu ülkelere gelişmiş ülkelere yapılacak yardım sorunu bağlamında belirtilmiştir.

1968'de çevre sorunlarına Malthusçuluk (çevre sorununun kökenini hızlı nüfus artışına bağlamak) çerçevesinden yaklaşan Roma Kulübü 60'ların sonlarına doğru çevre sorunlarının asıl nedenlerinin kül-

türel olduğu fikri gelişmeye başlar. Çevre sorunlarını Batı uygarlığının felsefi, metafizik veya dinsel inançların bir sonucu olarak yorumlayan yayınlar artar.

70'lerin başında çevre sorunlarını merkeze alan siyasi partiler kurulmaya başlar. "Çevre Felsefesi" deyimini de bu yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu deyim; doğal dünyayı ve insanın doğal dünyayla ilişkisini inceleyen felsefi soruşturma etkinliği için kullanılır.

Teşhisler ve çözümler: Sorun olarak nitelenen çevre durumları hiç kuşkusuz insanın çevreye dönük somut eylemlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkarlar. İnsan etkisi olmaksızın sadece doğa süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan çevre durumları, örneğin yanardağ patlaması, dinazor türünün yok olması birer çevre sorunu olarak görülmez.

Yeni Malthusçu yazarlara göre (erlich-hardin) çevre sorunlarının asıl nedeni; endüstriyel ve tarımsal üretim sisteminin, taşıma enerji sisteminin kirlilik üretme eğilimidir. Bütün ülkelerde teknolojik faktörün çevre üzerindeki etkisi, nüfustaki büyümenin ya da refah düzeyindeki artmanın etkisinden büyüktür. Çevre sorunu toplumların serveti elde etme, paylaşma ve kullanma tarzının yanlış olmasından kaynaklanır.

Bazı yazarlara göre çevre sorunlarının kaynağı insanların kendisine ve çevresine ilişkin düşünceleridir. Lynn White'a göre çevre sorunu batıda ortaya çıkmıştır ve sorunun kaynağı insan merkeziciliktir.

Schumacher'e göre sorunun kaynağı; metafizik inançlardır. Alt kültürücü Theodora Roozak'a göre sorumlu modern doğa bilimi ve Skolimovski-modern bilime dayalı ampirist-pozitivist dünya görüşüdür. İngiliz yeşilli Porritt'e göre çevre sorunlarının baş sorumlusu kapitalizmdir.

Modern doğa bilimi ampirist-

pozitivist dünya görüşü, ilerleme fikri, modern teknoloji, atom bombası, deterjan ve böcek öldürücü gibi ürünler, kapitalizm ilk olarak Batı Uygarlığında ortaya çıktığından Ekolojik görüş içinde çevre sorunlarının kültürel, felsefi temelleri araştırılırken gözler modern batı uygarlığına çevrilir. Batı her açıdan çok merkezi kültürel gerçektir. Batı düşüncesi sorunlar kadar çözümleri de önerir.

Ekolojik görüş tarafından eleştirilen modern batı uygarlığıdır.

ÇEVRE HAREKETİ İÇİNDEKİ EĞİLMELER

Tekno Merkeziler

Ekonomik büyüme ve ilerleme eğilimlerine bağlılık, genel özelliktir. Her problemin teknik çözümü vardır. Her sorun doğa bilimlerinin ve mevcut teknolojinin geliştirilip kullanılmasıyla çözülebilir.

Muhafazakarlara göre ilerleme için sınır yoktur. İnsan geleceği adına iyimserdirler.

Liberal görüşe göre ilerleme mümkündür. Sürdürülebilir kalkınma kavramı içinde bugünün ihtiyaçlarının gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamayı savunurlar.

Çevre Merkeziler

Çevre merkeziler sınır ahlakını kullanırlar. Yapılması gereken işi, doğanın koyduğu sınırları kabul edip kaynakları sınırlı olan bir dünyada yaşamaya uygun olmayan amaçları ve değerleri eritip, uygun olanları benimsemek. Gelecekle ilgili karamsardırlar.

Muhafazakarlar büyüme hızını durdurup yaşam kalitesini artırmak için nüfusu azaltmayı önerirler. Çevre planlamasını savunurlar.

Liberaler maddi ilerlemenin yanında materyalist değerleri ve dünya görüşünü de reddederler. Teknoloji ve uzmanlara güvenmezler. Kendine yeterli küçük toplulukları ve post-materyalist değerleri savunurlar.

Kaynakların Korunması

Başlıca amaç kaynakların korunmasıdır. Özellikle yenilenemez doğal kaynakların israf edilmeden akılcıca kullanılmasını savunurlar. İnsan merkezci ve faydacı bir değer kuramından hareket edilir. Ekonomik bakış açısı egemendir. Temel ilkesi (gelecek kuşaklarla dahil) en çok insan için en büyük mutluluktur.

İnsan Refahı Ekolojisi

İnsanlar çevresini daha temiz, daha güzel hale getirmeyi amaçlar. Faaliyetleri insan olmayan varlıkların da yararına olmakla birlikte bunlar daha çok insanın refahı, mutluluğu ve bekası için yapılır. Uygun teknoloji ve yumuşak enerji kaynaklarının kullanılmasını, biyolojik tanımlı, alternatif tıbbi, toplu taşımacılığı, geri dönüşümü araştırırlar. İlgi, yaban hayat alanları üzerinde değil, evcilleştirilmiş çevre üzerindedir. Ekonomik büyümeyi, tekno merkezci anlayışı eleştirirler. Bakış açılan insan merkezcidir, aydınlanmış öz çıkar argümanına dayanır.

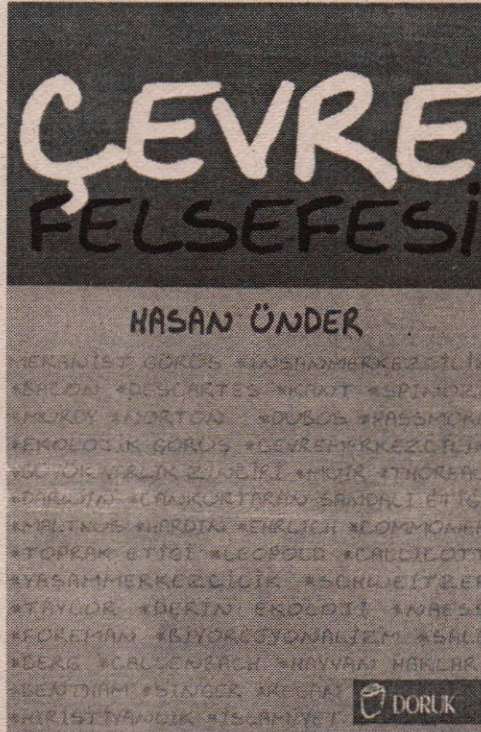
Doğa Korumacılığı

Evcilleştirilmemiş ya da çok az evcilleştirilmiş yaban hayat alanlarının korunmasını savunur. Kaynak korumacılığı doğanın ekonomik gelişme için korunmasını savunurken; bu akım doğanın ekonomik gelişmeden korunmasını savunur.

Yaban hayat alanlarının korunmasında ve insan merkezci çevre merkeziliğin oluşmasında katkıları vardır.

Hayvanlar Özgürleştirme

Hayvan hakları hareketinin kökleri 18-19. yüzyıllarda hayvanlara karşı yapılan zulmü engellemeye çalışan derneklerdir. Belli hayvan türlerinin ahlaksal ilgiye sahip olduğunu varsaymıştır. Yeni Hayvan Hakları Hareketi faydacılığı ele alır. Avlanmayı, hayvanlar üzerinde deney yapılmasını, hayvan çiftliklerinin kurulmasını yasaklanmasını savunur.

Çevre merkezilik; insan merkezilik eğilimleri giderilmiş ve ekolojik bakımdan daha çok bilgilendirilmiş doğa korumacılığı olarak görülebilir. Çevre merkeziler daha az görkemli sayılan bataklıkla, sulak alanların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış bitki ve hayvan türlerinin, ekosistemlerin, habitatların korunmasıyla ilgilendir. Gerek insan türünün gerekse diğer türlerin gelecek kuşaklarının çıkarlarını göz önünde tutarlar ve halistik bir perspektifi benimserler.

Bilime, teknolojiye, bilimsel ussallığa kuşku atar. İlerleme fikrine

eşitri artar. Klasik liberal ekonominin varsayımlarına güven azalır. Materyal değerlerin üzerinde vurgu azalırken, post-materyal değerlerin üzerinde vurgu artar. İnsanın değer kaynağı olmaktan çıkar, doğa tek değer kaynağı olmaya başlar

SOLDAN SAĞA BİR: MEKANİST GÖRÜŞ

Mekanist dünya görüşünün oluşumunda, Rönesansta ve sonrasında ortaya çıkan teknolojik ve bilimsel gelişmeler ve onların üzerinde kurulan felsefi ve metafizik inanç sistemleri önemli rol oynamışlardır.

Modern teknoloji insanların hem yapıcı hem yıkıcı kapasitesini geliştirmiştir. Aynı zamanda insanın kendisini algılayışını da değiştirmiştir. Teknoloji, insana doğa karşısında kendini güçlü görmesini ve özgüvenini sağlamıştır. Örneğin barut, pusula, matbaa insanın cehalet karşısında gücünü artırmıştır.

Mekanist dünya görüşü (MGD) özellikle galileo newton fiziğine dayanır. MDG'ne asıl temelini kazandıran mekanik doğa anlayışının iki önemli temsilcisinin geliştirdiği matematiksel fiziktir. Modern doğa anlayışı bu fiziğin evren anlayışının sonucudur.

Kopernikos'un (1473-1543) geliştirdiği güneş merkezli evren sistemi ile insan, evrendeki merkezi konumunu yitirmiş, sonsuz uzay boşluğunda gezinip duran diğer gezegenler gibi bir gezegende önemsiz, hiç de özel olmayan bir varlık haline gelmiştir.

Bu ayırım, insanların dünyaya ilişkin normal algılarını bir yanılsama statüsüne indirir. Aynı, öznesne, öznel-nesnel, iç dünya-dış dünya ayırımının temelini oluşturur. Doğa öznellikten, insani özelliklerden tamamen arınmış olarak görülür. İnsan birincil olanın, asıl

gerçekliğin yani doğanın dışında kalır.

Felsefi gelişmeler

Bacon: (1561-1626) "Bilgi kuvvettir. Doğa karşısında güçlü olup ona boyun eğdirebilmek için önce ona boyun eğmek ve onun hangi yasalara göre işlediğini bilmek gerekir. İnsanın doğa üzerinde egemenlik sağlaması, insana sadece rahat getirmekle kalmayacak, dinsel anlamı düşüştür. Önceki duruma insanın gelmesini sağlayacaktır." Modern bilim tümevarımsal yöntemin kurucusudur.

Descartes: Mekanist dünya görüşünün kesin felsefi ifadesini kazandıran Descartes'tir. Modern felsefenin kurucusu sayılan Descartes'in 3 düşüncesi çevreye karşı modern insanın durumunu belirlemesi bakımından önemlidir.

Ruh-madde ikiciliği (düalizm): madde-ruh, olan iki tözün çok kesin ayrılması insanı doğada, ruhu da bedende yabancı unsur haline getirir.

Hayvanların ruhsuz makineler olduğu görüşü: Modern insanın diğer canlılara karşı zalimce tutumundan bu görüş sorumludur. Organik varlıklar (bitki-hayvan) acı ve haz duyma yeteneğinden yoksun cansız makineler olduğuna göre insanların yaptıkları muamelelerden dolayı vicdani tedirginlik duymaları gereksizdir.

Bilginin pratik kullanımı: Bilgi-güç arasındaki bağıdır. Doğaya ilişkin bilimsel bilgi, doğayı kontrol etmek ve ondan yararlanmak için bir araçtır. Doğa onun için hakim ve sahip olunacak şeydir, istediği şekli verebileceği büyük bir makinedir.

Tanısız evren anlayışı

Aydınlanma devrinde (18 yy) kurumsallaşmış dine karşı bir ilgisizlik hatta bir düşmanlık yaygındır. Bu dönemde laik bir bakış açısı egemendir. Olaylar açıklanırken tanrıya gereksinim duyulamaz.

18. ve 19. yy'lar ilerleme kuramlarıyla doludur. Comte, üç hal ka-

nunu, Hegel tinin geçirdiği aşama kuramı, Marks öğretim biçimlerinin ilkel-komünal toplumdaki komünizme doğru gelişmesi görüşü ve condocet insan zekasının ilerlemesine ilişkin geliştirdiği tarihsel şema. Bu fikir en coşkulu anlatımı condocetde bulur. "Doğanın insana sunabileceği kaynakların dolayısıyla ilerlemenin sınırsız olacağı", "insan uygun bilim ve teknoloji ile doğadan her şeyi istediği kadar alabilir" varsayımdır.

MEKANİST FELSEFENİN TEMEL FELSEFİ SORUNLARA BAKIŞI

Doğa ve İnsan: Yeni evren anlayışının başlıca özelliklerinden birisi onun ATOM'cu olmasıdır. Evrenin temel yapı taşları atomdur. Bu evren anlayışının bir başka özelliği mekanik olmasıdır. "Her süreç, değiştirilemez bir biçimde zorunlu, yalın düzenli bir sistemdir. Bu evren, nesnel bir evrendir."

Doğa; insanın bilgisinden, duygularından, düşüncesinden bağımsız olarak ve kendi yasalarına göre işleyişini sürdürür. Nesnel gerçeklik olarak ikincil nitelikleri içermez.

Bu evren anlayışı, ekolojik görüşün evren anlayışının tam karşıtıdır.

Modern dünya görüşünün insanı makineleştirdiği ve doğadan kopardığı ileri sürülmüştür. İkinci açıdan MG, insan ile doğa arasında uçurum açtığı doğa ile insani değerlerin ikamet yeri olduğu varsayılan ruhu su ve yağ gibi ayırmıştır. Monizm (maddeci birlik) açısından MG, insanı ve doğayı, her ikisinin de doğa üstü ile ilişkilerini keserek, birbirine yaklaştırır. İnsan doğa içinde özümser ve doğanın bir uzantısı olarak betimlenir.

Bilgi Sorunu: Atomsal anlayışın mantuksal sonucu yöntemsel indirgemeciliktir. Mekanist görüşün bilgi anlayışı pragmatisttir. Bilgi; olayları denetim altına almak, doğaya egemen olmak için bir araçtır. MG bilimsel ve teknomerkezcidir. İnsan-

liği karşılaştığı her sorun gibi çevre sorunları da bilim ve teknoloji işbirliği ile çözümlenebilir (teknoloji saplantısı).

Ruh ve Beden: Modern felsefede ruh ve beden sorunu, ya Descartes ile ikinci tarzda ya da Hobbes'in yapıtı birci tarzdadır.

İkinci çözüm; insanı ruh-beden olarak, ikiye bölüp insan bütünlüğünü yok ederken, öte yandan insan doğa karşıtlığını en uç noktaya kadar getirmiş, insanı doğanın dışına çıkarmış, olgu-değer ayrımını korumuştur.

Birci çözüm, idealist ya da maddecidir. MG, hemen hemen maddecidir olduğundan monizmi benimser. Birci çözüme göre ruh diye bir şey yok, her şey maddedir. Maddeciler birci yaklaşımda teolojinin, ahlakın, estetiğin bağımsız bir konusu yoktur.

Birci çözümde ruhsal tözde temellendirilen anlamlar, değerler, duygular maddenin devinimleri sonucunda ortaya çıkan gölge olaylar olarak görülür.

Etik: İki tür ahlak anlayışı görülebilir. Ben merkezci ve insan merkezci ahlak.

Ben merkezci ahlak bireycidir. Herkesin kendi çıkarını ve iyiliğini en yükseğe çıkaracak şekilde davranması gerektiğini savunurlar. Adam Smith'in ekonomik insanı, Hobbes'un doğal insanı böyle birer bencidir. Ben merkezci etik klasik liberalizmin etiği olmuştur.

Bacon için doğaya egemen olma dinsel görev Descartes için uygun amaç maddi ilerleme fikri ile kar güdümesine dayanan kapitalizm de eklenirse modern batılı insanın doğaya karşı tutumu anlaşılabilir.

Doğal dengeyi bozacak kadar bir tahribatın olabil-

mesi için buna izin veren dünya görüşünün yanında insana bu dengeyi bozmaya yetecek kadar güç sağlayan etkin araçlar da gereklidir. Modern çağda bu araçlar bilim ve teknoloji ile elde edilmiştir.

Mekanist görüşte etüğün temellendirilmesi

Tek bilgi türü bilimsel bilgi olduğu için yaşamın anlamı veya değeri gibi sorunlar anlamlı olarak konuşulamayacağı için, mekanist doğa bilimine bağlı pozitivist felsefenin yapabileceği şey susmaktır. Modern pozitivist felsefenin etik ve değerler konusundaki bu tutumu herşeyden önce ahlak felsefesinin gözden düşmesine, değer sorunlarının karşısında ilgisizliğe, nihilizme; bilime, materyalizme ve olgularla bilgiye kuvvetle ve sınırsız bir coşkuyla inanan, sanattan şiirden ve diğer 'romantik saçmalıklardan' yoksun bir tipin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu açıdan bakıldığında ahlak araçsallaşır. Ulaşılmak iste-

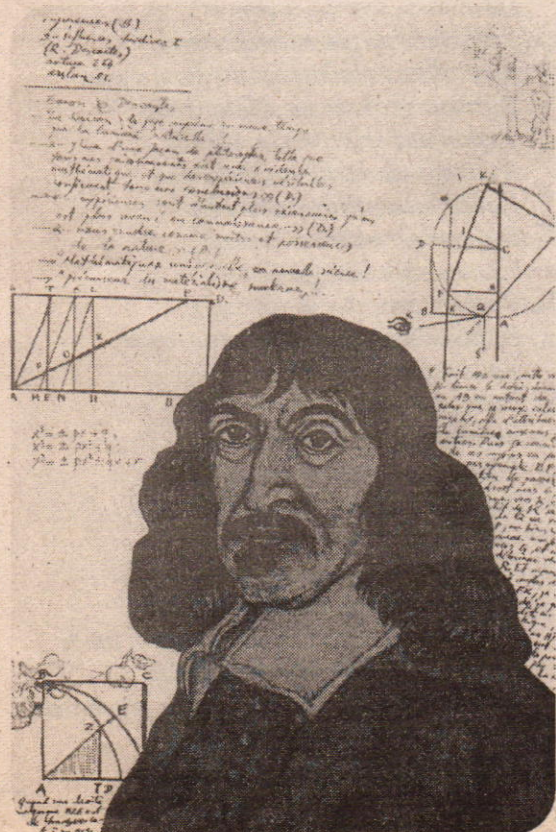
nende genellikle bencil, hırslı ve maddi haz ve çıkar peşinde koşan bireyin istek ve arzuların tatminidir.

Toplum ve insan doğası: Mekanist dünya görüşünde toplum da atomcu devlet modeline göre algılanır. Evren ve organizmalar nasıl atomların ve biraraya gelmesiyle oluşuyorsa, toplum da birer atom olarak görülen bireylerin biraraya gelmesiyle oluşur. Her birey atomlar gibi kendi başına tam ve yalnız başına bir bütündür. Bireyler toplumun temel yapı taşlarıdır.

Yani mekanist dünya görüşüne göre;

- 1) İnsanın doğa karşısındaki gücünü olağanüstü artıran teknolojik gelişmeler
- 2) Kökleri Hıristiyanlıkta olan; Bacon ve Descartes gibi düşünürler aracılığıyla modern dünya görüşünün başlıca ögesi haline gelen doğa üzerinde egemenlik fikri.
- 3) İnsanı özsel değere sahip tek tür olarak gören, herşeyin insan için olduğunu ileri süren merkezci ahlak anlayışları
- 4) Maddi ilerleme olarak algılanan ilerleme fikri
- 5) Her türlü ilahi güçten, anlam ve özsel değerlerden arındırılmış mekanik evren anlayışı birleşerek insanda doğaya karşı sömürgeci, saygısız, zalimce tutumuna yol açmış, bunun sonucunda çevre kirlenmiş, doğanın dengesi bozulmuştur. Bu anlayışlar insan yaşamının anlamsızlaşmasına, bütünlüğünü yitirmesine, evrende yalnız kalmasına da yol açmıştır.

(Gelecek sayıda ekolojik görüş ve nasıl bir çevre hareketi yazısı yer alacaktır)

GÜNDÜZ YARASALARI

I.

Neyiz ki biz?

*İlk ışınları görününce güneşin,
Kaparız tepenin gözkapaklarını-
Çam değiliz ki, kollarımız açık,
Ürpererek karşılayalım donuk ışığı.
Gölgeler kısılcınca çıkarız ortaya,
Açıklıktır, aydınlıktır aradığımız,
Parlaklıkta bulur gücünü görüşümüz.
Tanımayız alacakaranlığı delen,
Tepelerin arasından seçen bakışı.-
Kör olmuş ışıktan gözlerimiz.
Gündüz yarasalarıyız biz.*

II.

*Geceyi düşleriz gündüzken,
Geceyken de gündüzü -
Yitirebileceklerimiz yitiktir
Onlardan uzaktayken- ama
Özleriz, döneriz yeniden
Yitirmeden
Yitirebileceklerimizi
Yitiremediklerimize.
Yitirebildik, deriz;
Ama yalnızca bir fiil çekimi bu -
Tutsaklıklara bağlamışız özgürlüğümüzü.
Gündüz yarasalarıyız biz.*

III.

*Sağlamdır düşünce temellerimiz,
Ama altlarında kist vardır, sonra kum-
Dururuz gerçi, sapasağlam, kalın
Taştan duvarlarımızla, dimdik
Ayakta; ama biraz su, bir sızıntı
Kaydırır temellerimizi hemen.
Duyarız yerçekimini hemen,
Titreriz. Sımsıkı, gergin
Bağlar vardır
Düşüncelerimizi ayakta tutan, ama
Ya temelsizse temeli
Bütün bu bağları
Bağlayan
Bağın?
Bağlantısızca bağlarız bağlarımızı.
Gündüz yarasalarıyız biz.*

IV.

*Yapacaklarımız vardır kocaman,
Kocaman başarılar, yüce çağrılara; ama,
Tutmadığımız bir eldedir aklımız,
Bir son selamda, biz aceledeyken gönderilen-
Nedir ki acelemiz, niyedir ki?
Camın boşluğunu arayan kocaman*

Pervaneler gibi, kanat çırpın
Işığa ulaşmak için
Çırpınan, camı kıracaktı gibi -
Düşmanımızdır oysa ışık bizim,
Kanatlarımızı yakan, kavuran -
Aradığımız-ışıkta- nedir ki?
Işıktan gelir ölümümüz.
Gündüz yarasalarız biz.

V.

Hep bir dimdik, dümdüz dürüstlüktür duyduğumuz,
Ama bir kuşku kurdu kıvrır kıvrır kemirir köklerimiz -
Nasıl da kolaydır yalanlarımızı, uydurmalarımızı,
Nasıl da rahat. İç sızlaması nedir bilmeyiz;
Başedilemez gerçeklerimiz hazırdır çünkü hep-
Kozasında mışıl mışıl kanat takır tırtılız,
Sindire sindire yapraklarımızda açtığı delikleri.
Övünürüz delik deşik, bölük pörçük
Yeşilliğimizle- yenmiş bitmiştir oysa
Büyüme noktalarımızı, su çekmez artık
Kök uçlarımızı, dökülüp gitmiştir
Taç yapraklarımız artık.
Nasıl da yabancı topraktan boş uzatmış taze fide bize.
Gündüz yarasalarız biz.

VI.

Bir görsek andığımız yüzü,
Tanır mıyız? - Tanır mıyız
Sevdiğimizizi, bilir miyiz neydi -
Sevdik mi, seviyor muyuz?
Yürüyüşü, saçının dökülüğü -
Anımsar mıyız, anımsıyor muyuz?
Bir anıdan başka nedir ki sevgimiz?
Gündüz yarasalarız biz.

VII.

Koy başını omuzuma yine.
Aldırma, söylenmeden kalsın
Düşünülmedikler, bilinmedikler - bırak
Unutulsun geridekiler, özlensin ileridekiler - bırak
Yansın camda donuk ışık, usulca ışıldarken
Sabah, aydınlanırken uçup geçen yeşillik.
Gel- uyuyalım güneş görününce,
Aşınca tepeyi göz kamaştırıcı ışık.
Uyanacağız nasılsa, dikelmeden ışıklar,
Dümdüz, aklaştıracı olacak yeniden bakışımız.
Ama şimdi- sanki sevdalı gibiyiz şimdi,
Sanki karanlıkta sezindik aydınlığın başladığı yeri -
Şimdi kurduk sanki geceyi gündüzle,
Şimdi kuruttuk sanki gündüzü geceyle -
Aydınlığın karanlığında görür gözlerimiz.
Gündüz yarasalarız biz.

Oruç Aruoba
(Yürüme)

